

Festa del'Unità

Disegno: MATJAZ Vipotnik
© 1984 - Grafica - Milano

- Se gledališki sedež prodaja na isti način kot pasta za zobe, turistični paket, ali pašteta?
- So trobojni plakati namenjeni zgolj demokraciji volišč?
- Plakati služijo v propagandnih akcijah, volilnih bojih levim in desnim, črnim in zelenim.
- Rotacijske mašine jih izpljunejo vsak dan na milijone. Nekateri pa jih izdelajo s spreji na pomečkane ostanke papirja.
- Lepijo se po ulicah Ljubljane, na fasade Manhattana in debla gozdov Eritreje, Salvadorja...
- Plakati ljubijo, sovražijo, se prilizujejo in prodajajo.
- Plakati prekrivajo drug drugega in se spet preoblečeni vračajo iz ognja zgodovine.
- Ulice naj postanejo galerije za Guttenbergove bombe duhovne gverile.
- Na zelenih ograjah piše »plakatiranje prepovedano«.

MIRAN MOHAR

A SAD, OPET JURIŠ

NASLEDNICI REVOLUCIJE

NA PRAGU NOVE PRAKSE

RADIŠE I ŠTEDIŠE

NA TERENU KAO KOD KUĆE

SLOGA KUĆU GRADI

BITKA ZA NOVE DOMETE

NA SVAKOM ZADATKU ISTI

ARMIJA — ČITAV NAROD

JOŠ SNAŽNIJE, JOŠ BOLJE

ZAJEDNIČKI SUSRETI

UVODNIK

MED PRAZNIKOM REPUBLIKE IN DNEVOM JLA

Zvoljen je novi predsednik ZSMS

Politiki se vedno govori s stališča pravilnosti, ne-
 precizirane celote. Zelo se pazi, da je videz
 moči organa, organizacije, združenja itd. ne-
 nadet. Organ vedno nastopa, kot da ni bilo di-
 stanje, t.j. različnih stališč, spopada različnih, če
 ne nasprotnih interesov, spopada nasprotujočih
 političnih in družbenih praks. Vsakdo, ki je bil na
 mali onem sestanku gotovo ve, da tam nastopa
 nacija želja, pobud, predstav itd. Še zlasti, če neki
 član, kot je RK ZSMS, v enem mesecu spremeni
 stališče iz DA v NE.
 Je logično, da bodo določena odstopanja od
 uterane poti, ki so bile razglašene pred meseci kot
 pravilne, označene za »napake in nepravi-
 lne v zvezi s tem«. Pravilna je torej ena pot,
 sploh je le napaka, nepravilnost, torej stvar
 druge; vse na strani izvajajočega subjekta.
 Objekt premisleka (ali nepremisleka) ostaja v oza-
 nedotaknjen, kriva ni ideja svobode, ki pošilja
 paleona po kostanj v žerjavico v carsko Rusijo,
 je Napoleon, ali celo vsak posamičen vojak,
 ki ni dobro boril. Kritike rezultatov določene
 se ustavi na izvajalcih, takih kot so, neono-
 od družbenega in političnega trenutka.
 moramo raziskati laboratorij misli, idej, za-
 ki, ki je prinesel na platno tisto enotno stališče
 dčenega organa. Koga to enotno stališče štiti,
 predstave predstavlja? Kakšna politična
 sta se udejanja s takimi stališči (v ZSMS, v
 emskem in jugoslovanskem političnem prostoru).
 Seveda bo moje početje tu mnogo bolj
 enno, ker mi manjka informacij za celovitejšo
 sojo.
 »stališče in predlogov« predsedstva RK ZSMS
 ferenci je razvidno med drugim tudi naslednje:
 dsedstvo RK ZSMS je predlagalo RK, da izreče
 sedniku kritiko, ker je »s ponujenim odstopom
 šele na neki način omogočil, pa čeprav pre-
 mo, da se je z razpravo o pravih razlogih in vzro-
 šele začelo.« (Gre za razpravo ob zapletih v
 s kandidatno listo.) Če tu upoštevamo
 tvo, da je predsednik vsaj od oktobra naprej na-
 iste argumente, ki jih je predsedstvo slišalo
 » po prekinjeni konferenci, proti kandidaturi
 in je torej »razpravo o pravih razlogih« več-
 načnjal, potem je paradoks še večji. Razen če
 sednik ni bil vreden kritike ravno zato, ker je
 o razpravo zahteval, nazadnje s pretinjo
 opa. Tega orožja se je moral poslužiti, ker ar-
 genti niso zalegli. Kot se je izkazalo na
 ferenci, je ravnal prav, v skladu z voljo
 ference.

predsedstvu. Problem ni v tem, da je dobil kritiko,
 pač pa v tem kdaj in zakaj jo je dobil.
 Predsedstvo je predlagalo sprejem odstopa kandi-
 datke za mesto vodje CIRZ (Center za informi-
 ranje, raziskovanje in založništvo). Kandidatka ni
 dobila podpore Koordinacijskega odbora za
 kadrovska vprašanja pri RK SZDL. To stališče se
 je ujemalo s stališčem predsedstva ZSMS, zato v
 tem primeru ni bilo govora o pritiskih ZK in
 SZDL, na ZSMS. Zanimivo pa bi bilo vedeti, zakaj
 je kandidatka odstopila z liste šele po prekinjeni
 konferenci in ne prej, oz. zakaj sploh je odstopila
 potem, ko je vztrajala na listi do konference in še
 teden dni po njej. Kdor je sledil diskusiji na sejah
 predsedstva, je lahko videl, da se je zlasti en del
 predsedstva zelo trudil pokazati, da bi bilo to naj-
 boljše zanj in za ZSMS.
 Predsedstvo je predlagalo RK, najprej na začetku
 seje 30. oktobra, naj bo kandidat za vodenje podr-
 očja SLO in DS na kandidatni listi, za nadaljevalno
 sejo pa je predlagalo, naj ga na listi ne bo. Obrzlo-
 ožitev je bila naslednja: »Potem, ko se je
 predsedstvo informiralo (hic!) o vlogi Janeza Janše
 pri pripravi verzije gradiva za problemsko
 konferenco o podružbljanju varnosti in obrambe
 in ko je pretreslo še sedanje družbene razmere v
 ZSMS in družbi sploh, še posebej pa odnose v fron-
 tni SZDL, je predsedstvo sklenilo, predlagalo
 konferenci, da umakne kandidaturo Janeza Janše s
 kandidatne liste.
 Predsedstvo ocenjuje, da je predlagana kandidatu-
 ra Janeza Janše že doslej resno načela učinkovitost
 in akcijsko sposobnost predsedstva in celotne repu-
 bliške konference in njenih organov. Zaradi
 neenotnosti v zvezi z njegovo kandidaturo je prih-
 jalo do nezaupanja in nesodelovanja med ljudmi,
 ki delajo na posameznih področjih, kar je nezdru-
 žljivo z normalnim delovanjem teh organov. Za ta-
 ke razmere so odgovorni vsi, vendar je potrebno
 poleg osebne odgovornosti tistih, ki so v teh stali-
 ščih že bili osebno imenovani, izpostaviti tudi
 odgovornost Janeza Janše. V teh razmerjih Janez
 Janša ni videl ali pa ni priznaval argumentov, ki do-
 kazujejo, da celotna stvar ne zadeva le ZSMS in
 odnosov v njej, pač pa tudi širše družbene razmere,
 odnose v SZDL, v ZSMJ in Jugoslaviji kot celoti in
 ki se zaostrejuje tudi zaradi njegovega vztrajanja
 na kandidatni listi.

predsedstvo je predlagalo RK, da izreče kritiko
 predsedniku iz istih razlogov kot predsedniku,
 da je ta imel toliko večji greh, ker je na prekinjeni
 ferenci govoril o razpadu nekega monopola v
 MS. Izkazalo se je, da prenačljeno, saj je bil na
 ke pritisk kritiziranega monopola v predse-
 prisiljen podati odstop s kandidane liste. V sv-
 diskusijah se je zavzemal za demokratizacijo
 osov znotraj ZSMS in znotraj predsedstva, za
 mentirano diskusijo še pred zapletom v zvezi s
 idatno listo.
 sedstvo je sprejelo tudi odstop enega od dveh
 idatov za sekretarja, ki je zahteval, da se volilni
 postopek v celoti ponovi zaradi nepravilnosti.
 oril je o napačnosti vodenja postopka v ZSMS,
 i pritiskih SZDL in ZKS. Zastopal je stališča
 ljanske in obljublanske regije.
 sedstvo je predlagalo konferenci, da ob razre-
 izreče kritiko sekretarju, ker je formalno naj-
 odgovoren za vodenje kadrovske politike in
 nega postopka. Na napake je sekretar skupaj s
 sednikom in podpredsednikom večkrat opoza-
 je da njegova opozorila niso bila »slišana«. Tu-
 je dobil kritiko zaradi prakse, ki jo je diktiral
 opol moči znotraj predsedstva RK ZSMS in ki
 večjim delom aktivnosti tudi sam krepil, v
 ični« odločitvi pa se je razšel z večino v

Kljub temu, da predsedstvo ugotavlja tudi osebno
 odgovornost Janše, konferenci ne predlaga niti te-
 ga, naj mu izreče kritiko, kot je to storilo v primeru
 predsednika, podpredsednika in sekretarja. Ni se
 potrudilo, da bi Janša sam odstopil s kandidatne
 liste, kot se je potrudilo v primeru podpredsednika
 in kandidatke za vodjo CIRZ. Pri tem je vsem
 jasno, da se predsedstvo ni šele po prekinjeni seji
 informiralo o Janšini vlogi ne le pri prvi verziji gra-
 diva, ampak tudi pri drugi in konferenci o podru-
 žbljanju SLO in DS, o njegovih celotni družbeni in
 politični dejavnosti v času, ko je opravljal profesio-
 nalno funkcijo v vodstvu ZSMS, o rezultatih
 njegove dejavnosti, ki so se izrazili predvsem kot
 razburkanje dela politične javnosti, tistega dela, ki
 je sproduciral veliki pečat Jugoslavije v aprilu in
 maju letos in ne onega, ki mu gre za realizacijo
 koncepta pluralizma samoupravnih interesov, za

Zvezo komunistov kot kolektivnega intelektualca
 itd., da ne bo nesporazuma. Če pa je predsedstvo
 politično oceno sprejemalo šele po prekinjeni
 konferenci in to prvič ..., potem bo takšna praksa
 predsedstva ZSMS vedno za svoj korektiv potrebo-
 vala razne koordinacijske odbore, partijske sekre-
 tarje in vrhovne aktiviste SZDL, da bodo mladim
 povedali, kaj pravzaprav delajo njihovi mladinski
 funkcionarji. Mladi v samem vodstvu, kaže, da te-
 ga brez namigov na t.i. zunanjih pritiskov niso
 zmožni. Kaj od tistega, kar so prodajali z dobrimi
 nameni na trgu političnih dobrin, je kupil komu-
 nizem, kaj pa barbarstvo, bo mladinsko vodstvo
 zvedelo od »oblasti«. Politična praksa mladinske-
 ga vrha je torej pripeljala do »pritiskov«, zato ima
 taista politična praksa, ki ni sposobna pravi čas
 oceniti razmer v družbi in učinkov lastne akcije, se-
 daj polna usta napada na avtonomnost ZSMS, na-
 pada, ki ga je sama zahtevala. Morda je očitek, da
 ni sposobna, napačen; v tem primeru bo držalo, da
 ni hotela ocene posredovati vsem članom predse-
 dstva in OK, ker bi takšno njeno ravnanje zanj
 pomenilo enako kot nesti glavo na tnalno rablja.
 Raje je reševala, kar se je še rešiti dalo, potoklja
 njenemu monopolu nasprotno, kar se je potolči
 dalo. Sredstev pri tem ni izbirala. Torej v teh zaple-
 tih ni šlo predvsem za spodbude od zunaj, čeprav
 na tej točki ob obravnavanih zapletih izkazana
 praksa nekaterih pol. funkcionarjev zasluži kritiko
 in odstavitev, pač pa so nekateri mladinski funkcion-
 arji, vključno z Janšo, ki je s lastni dejavnosti in
 njenih rezultatih največ vedel, zadrževali informa-
 cije, ki bi mladim v OK in predsedstvu služile pri
 presoji o tem, ali naj Janšo sploh evidentirajo ali
 ne, ali naj tudi druge funkcionarje v ZSMS eviden-
 tirajo za naslednji mandat ali ne. Namesto pravoča-
 snih informacij pa je monopolna struja sforsirala
 njej ustrezne ocene dela funkcionarjev, zahtevala
 dva kandidata na listi v imenu več demokracije, de-
 jansko pa zato, da bo ob negativno ocenjenih dote-
 danjih funkcionarjih priskrbela (samo njim) na-
 sproti kontrakandidate (kar ji ni uspelo, ker je dela-
 la preveč šarlatansko) — nikakor ne tudi sebi.
 Sklicevanje na demokracijo in demokratičnost je
 tudi v razvoju dogodkov v ZSMS pokazalo, da je
 vedno potrebna konkurentna in ponovna analiza
 zahtev, po spremembah in demokraciji, saj sama
 zahteva še ni osvobodena nedemokratične izvedbe
 v nedemokratičnih razmerah. Obstaja velika ne-
 varnost, da zahteve po demokraciji prikrivajo željo
 po legitimaciji prakse, nekega monopola moči. To
 velja za vse nivoje političnega in družbenega
 življenja.

Ravno v razburkanih dnevih aprila in maja letos
 Komunist ni v celoti objavil neke izjave, ki je Titu
 pripisovala tudi to kvaliteto, da je v pravem trenu-
 tu spoznal nosilce protisocialistične prakse in jo tu-
 di odrezal, kar je vedno pomenilo odrezati tudi
 njen vrh. (Đilas, Ranković) Malo huda bi bila v
 primeru ZSMS govoriti s temi besedami. Vendar
 vrh neke prakse je pospravljen v kroge izven
 ZSMS. Ostali pa so epigoni, ki s frazami o
 avtonomnosti in frontnosti razbijajo tisto, kar so
 njihovi vzorniki postavili na kongresu v Novem
 mestu.
 Po tem, kar so delegati OK zahtevali na nadaljeval-
 ni seji konference in kar so zahtevali*, predsedniki
 in sekretarji na posvetu predsednikov in sekre-
 tarjev, sem prepričan, da bo do obračuna z
 monopolom moči v ZSMS moralo priti še pred
 kongresom leta 1986. Mladi gotovo ne bodo hoteli
 več služiti kot rezerva svojega vodstva v sporih z
 drugimi vodstvi DPO, pri čemer ne bodo vedeli, za-
 kaj pravzaprav gre.

IGOR LUKŠIČ

*Zahtevali niso vsi, pač pa veliko (ne večina) raz-
 pravljalcev, naj predsedstvo odstopi, naj se volilni
 postopek, ki ni bil pravilno voden, ponovi in naj se
 razčisti in globalno analizira volilni postopek (niso
 bili zadovoljni s predlogi in stališči predsedstva).

NEKATERI

Vse m galjotom v i le v vamp

Fragmenti zapisa sestana sveta doma (s. d.) bloka A ŠD za Bežigradom 13. 11. 1984: Medsebojni odnosi v domu (bloku A) so se bistveno poslabšali, kar je krivida le enega človeka, ki piše pritožbe proti drugim stanovalcem. Le-te so čisto subjektivne narave, njihov pisec Roman Kolar pa jih je oddal brez poprejšnjega opozorila oz. dogovarjanja ali obravnavanja v svetu doma. S. d. je zavzel stališče, da se zaustavi postopek preselitve stanovalec Darka Južne in Mira Stankovića iz bloka A. Izvoljen je bil tudi nov svet doma (predsednik Miran Kalin, podpredsednik Darko Južna).

Roman K.: »Ni mogoče prenašati ENOTEDENSKIH IN CELO DALJŠIH ŽUROV in sosednjem apartmaju. Nobena prošnja ni zalega. Stvar se vleče od lanskega novembra, ko sem tudi oddal prvo pritožbo, le da tedaj Južna ni imel za sestanovalca Stankovića, ampak Kalina.

Kmalu za tem sta mi prišla v sobo težit dva tipa, pri tem pa sta se malce igrala tudi z noži. Na srečo sta se znesla le nad omaro. Za njima je prišel tudi Južna, menda da bi me v primeru česa hujšega branil. Fragmenti z zboru stanovalec bloka A 20. 11. 1984: prisotnih približno 45 stanovalec (45%). Provokacije, medklici, nestrpnost. Študent iz dela Romanu K.: »Ti in tebi podobni so le za zdrhalo!.. Ti si brez zavesti!« Miro Stankovića istemu: »Ti si psihopata asocijalni!«

Ugotovi se, da sta bili po žuru 24. 10. oddani dve pritožbi (sedem podpisnikov). Prisotna (in prej seveda tudi povabljen) je bila tudi tov. Jožica Plahuta, predstavljena kot »tovarišica iz uprave« (uprave Studentskih domov za Bežigradom). Večina prisotnih zahteva, predlaga, odobrava, naj se Roman K., njegov prijatelj iz istega apartmaja Gvozdič ter njune sestanovalke (kao stvarca problema) preselijo iz bloka A — pač kam drugam.

Tov. Jožica Plahuta: »Na Gerbičevi bi se dale najti 4 postelje (za Romana K. in »njegove« — opa. a.)... Vseeno mi je, kdo kam gre, samo da ne pride do fizičnih obračunjav.«

Zbor po bučni ita razpravi sklene, da nihče ne bo šel iz bloka in da bodo počakali na odločitev disciplinskega sodišča.

Miran Kalin: »Gre le za to, da Roman Kolar ne more Darka.«

Študent iz dela: »V bloku sploh ni aktivni!« (Roman K. namreč — mimogrede rečeno, je vodja fotografske sekcije ŠD).

Roman K.: »Kako naj se obrnem na domsko samoupravo, ko pa no ravno v svetu doma najhujše razgrajati?«

Miro Stankovića: »noče nič reči.«

Tov. Jožica Plahuta: »Vseeno mi je, kdo kam gre, samo da bo mir.«

Študentki, sopolisnici prijave z dne 25. 10. 1984 (stanujeta pod Darkom Južna oz. Romanom K.): »Bilo je res nezno. Noč za nočjo. Najhujše je bilo 24. Metanje steklenic skozi okno, vpitje, kalinka... Na zbor stanovalec naju ni bilo, ker sta si Kolar in Kalin kar podajala kljuko našega apartmaja.« (»agitiranje«)

Torej. Če se nekdo pritoži, ker zaradi STALNEGA žuriranja v bloku ne more ne spati ne študirati, bi ga bilo treba kot »troublemakerja« odseliti. Tudi če PRAVI problem obstaja (in obstajal), ga je treba odmisli. Lanska pritožba je zastarela, vse možnosti so, da se isto zgodi tudi v sedanjima. Medsebojni dogovor pa tako že dolgo ni mogoče.

Tov. Jožica Plahuta: »Vseeno mi je, kdo kam gre, samo da bo mir.«

Problem i VELIKO in malo ZAČETNICO

20. novembra je bila v prostorih Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo tiskovna konferenca, ki jo je sklicalo uredništvo Problemov ob predstavitvi zadnje številke (6—7) te revije. Po uvodnih zagrevanjih voditeljice konference Mance Košir je Rado Riha predstavil uvajo Problemi in njen široki krog delovanja (če si upate priznati, da ne veste, kaj vse izhaja iz Problemih — revija objavlja teoretske razprave o filozofski misli vse od antike do danes, razvija esejistiko, spremlja dogajanja v literaturi in zadevi, ki so pomembne za vso javnost), Miha Kovčič je predstavil zadnje številko, ki je izšla kot eden od odmevov na tri afere v slovenskem novinarstvu. Morda so res te afere (zdaj, ko je odprta sezona umikov iz prodaje in zaplembe) za nekatere že prekriti s patino časa, za druge pa so še preveč žive. Ne smemo pozabiti Bogdana Novaka, ki je bil preveč pavlhičevski, velikih rošad pri Teleksu in samozaščitnega delovanja Radia Student (ter posledice). Večina vprašanj se je zato nanašala na probleme v novinarstvu, na tiste probleme, o katerih se redkokdaj (in raje ne) govori. Na srečo so se tiskovne konference udeležili ljudje brez dlake na jeziku: Bogdan Novak, Alenka Puhar, Marjan Sedmak, Bojana Leskovar, Matevž Krivic in še nekateri (ki pa niso prišli do besede).

Njihova pripravljenost za razkrivanje dejstev je onemogočila Manci Košir, da bi vodila konferenco znotraj varnih okvirov Problemov 6—7. Rado Riha je povedal, da Slovenija še ni doživela »novinarskega pranja umazanega perila« in da z RK SZDL še ni prišel na izid zadnje številke še noben odziv. Seveda pa izdaja te številke ni osrečila vseh tovarišev. Jože Volfgang je izjavil, da se mu zdijo članki preveč enozvočni (isti očitke uredništvo Problemov vrača Delu). Matevž Krivic, ki je avtor več člankov v tej številki, pa je izjavil, da se je posluževal ustavne pravice, ki omogoča vsakemu občanu, da v časopisih objavi svoj članek, če piše o stvareh, ki so pomembne za vso javnost (za to pravico, kot tudi za vse druge, predvideva ustava ustavno varnost). To je bil njegov odgovor na vprašanje, zakaj ravno on večkrat v časopisih objavlja kaj »žogčoga«, čeprav ni novinar.

Bogdan Novak je ponovno opozoril na dvig naklade Pavlihe v času njegovega urednišvanja (s 5000 na 12000), kar je bil brez dvoma odraz uspeha in priljubljenosti lista pri publiku.

Alenka Puhar je na to dejala, da sama naklada ni vedno zanesljiv pokazatelj priljubljenosti, vsekakor pa številke in oscilacije v nakladi dajo misliti.

Slabost obveščanja pri nas je v tem, da niso usklajeni visoka naklada, pozitivni saldo po tiskanju, priljubljenost in dopadljivost pisanja tistim, ki imajo monopol nad obveščanjem.

Bojana Leskovar z Mladine je povedala, kako deluje manjše uredništvo, kjer vsi odločajo o objavi članka. Težava je druge. Viri financiranja so negotovi. Mladina je odvisna od velikega izubarja Mladinske knjige. Poleg tega pa od časa do časa telefonski kliči preprečijo objavo člankov, ki jih potem največkrat zamenjajo fotografije.

»vodilnega« časopisa iz vsake republike. Za Delo poroča Slobodan Dukič. Vsi ti predstavniki so že prestali novinarsko brušenje in obtesavanje, tako da zdaj vsi iste stvari na identičen način interpretirajo. Iz tega izhaja enoličnost obveščanja. Da pa v našem sodstvu obstaja miselnost, da je obožni kriv, dokler dokaže, da je nedolžen, je pa že druga zgodba.

Ob koncu sta Dare Štrajn in Bojana Leskovar pojasnila, da je bil za 40. številko odločen članek, ki je poročal, kaj se je zgodilo z listom Student iz Beograda. Dare Štrajn je ponovno kritiziral osnutek Zakona o javnem obveščanju, ki ga večina napada, sprejet pa bo vseeno. Ena od cvetk iz Osnutka: ustavljanje informacij bo postalo popolnoma legalno (trenutno veljavni zakon tega ne dovoli, čeprav tudi sankcij za to ne predvideva).

Splošni vtis: na tiskovni konferenci je bilo moč slišati samo tiste, ki enako mislijo. Predstavniki »nasprotni strani« (Jože Volfgang, Boris Dolničar, Vlado Šlamberger) ni bilo. Bili so nujno zadržani. Delali so intervju s Stanetom Dolancem.

Jasmin Držanič

Naša praksa je praksa pozabljanja. Pozabljeno se seveda organizira na svoj nedolodeč, nedojemljiv (označevalski, če že hočete) način v družbenem in individualnem nezavednem. Travmatično jedro pozabljenega pa udari tu in tam na dan v obliki simptoma: stalinizem... Seveda funkcija simptoma ni razkrivanje travme, temveč pravo nasprotje, njegova funkcija je pozna, v kateri se zdi, da travme ni.

Naša praksa je praksa pozabljanja — pa vendarle: pred štirinajstimi dnevi je bil prav na tem mestu priobčen tekst Andreja Klemenca: »Proti kultu osebnosti«. Že sam naslov, če ga vzamemo strogo kot simptom, nam pove tisto, kar smemo prebrati iz nadaljnega teksta. Pozabljeno je, da kultur zmeraj nekaj manjka, pa se vendar dela, kot da je cel. kot da ga falos napolnjuje, da mu drži štangno. Pozabljeno je, da Janez Janša ni imel ob iskanju dokazov, ob prikazovanju in zahtevanju nikarkršne opore (ki bi se stela). Šele ko bo Janša dvajseto leto predsednik predsedstva in bo postrelil vse, ki so na njegovi črni listi, le-ti pa mu bodo hvaležni, saj bo njihovi želji po identifikaciji z njim zadovolženo šele, ko bodo skupaj ležali pod rušo, bo Klemenčev naslov pravočasen — če seveda odmislimo zanesljivost, s katero lahko trdimo, da bo takrat ta našlov obrnjen proč, k izjemi kroga totalitarnosti, ki pasjemu sinu opozicije, državnemu sovražniku, ki sploh in oh kar naprej pizdi čez državo in njene »legitimne subjekte«.

Bojana Leskovar z Mladine je povedala, kako deluje manjše uredništvo, kjer vsi odločajo o objavi članka. Težava je druge. Viri financiranja so negotovi. Mladina je odvisna od velikega izubarja Mladinske knjige. Poleg tega pa od časa do časa telefonski kliči preprečijo objavo člankov, ki jih potem največkrat zamenjajo fotografije.

Beseda je stekla tudi o alternativnem novinarstvu. Marjan Sedmak je poudaril, da poleg težnje po popolnejšem informiranju, obstaja še ena alternativa. To je filtracija prispevkov. »Kdo določa uredniško politiko?« se je vprašal. »Za objavo člankov stojijo politični interesi.«

Najbolj fascinantna v razliki med intelektualnim in laičnim delom je prav njuna podobnost. V obeh primerih gre namreč za delo.

V sociologiji opredeljujemo delo kot zavestno, smotno, k cilju usmerjeno delovanje.

Z delom kot ZAVESTNIM delovanjem oz. zahtevajo psihološko stanje posameznika, oziroma vrsto mentalne aktivnosti.

SMOTRNOST delovanja opozarja, da se delo izga organizirano preko pravil in norm, ki jih bodi organizacija postavlja posamezniku ali pa si jih postavljata sam. Gre torej za to, kako, po kakšnem postopku in s kakšnimi sredstvi bom prišel do določene učinka svojega delovanja.

USMERJENOST K CILJU poudarja, da smotri selej služijo nekemu cilju, končnemu učinku, ki ni nujno skladen z osebnim ciljem. Tako lahko na primer celo poletje pakiram posušene vodne bolhe, tar je cilj mojega delovanja, čeprav je moj osebni cilj priti do denarja. Tudi v tem primeru lahko cilje določa organizacija ali posameznik sam.

V definiciji pa je še implicitna komponenta: delo delo DELOVANJE, ki okarakterizira delo kot družben proces. To pomeni, da je zaključna faza dela, ki je PROCES, njegova REALIZACIJA. Delo je torej proces v družbeni menjavi in mehaznem družbene interakcije. Zavestna in smotrna vključiti v družbeno menjavo ni preko njega vzpostaviti družbeno interakcijo in delo.

Če tako intelektualno kot fizično delo lahko vtaknemo v isto definicijo, pa moramo določiti dosledno razliko, da ju sploh lahko ločimo.

DA POGOJI izvajanja dela Fizično delo je vsekakor zavestno, smotno, k cilju usmerjeno delovanje. Vendar je nujni in zadostni pogoj izvajanja fizičnega dela le to, da je človek pri zavesti, da zavestno deluje. Pri tem se mora podrediti obstoječi organizaciji dela in hkrati privzeti tji, dosežati učinek, za katerega je plačan. Kaj in kako delati, smotre in cilji navadno določa organizacija. Fizično delo torej predpostavlja, da posameznik zavestno deluje, o ciljih in smotnih svojega delovanja pa ne odloča sam.

In tele k tualno de lo in

poprava druge popravljene izdaje — Uvodnik v Tribuno z dne 5. 11. 1984) Andreja Klemenca ne manjšuje zmede, da ne rečem napak, pri obravnavi intelektualnega dela, sem se odločil, da razčistim osnovne sociološke pojme, ki so v tekstu zbrkljani; naj se to razume kot polemika ali pa kot poprava.

Sociološka opredelitev dela Najbolj fascinantna v razliki med intelektualnim in laičnim delom je prav njuna podobnost. V obeh primerih gre namreč za delo.

V sociologiji opredeljujemo delo kot zavestno, smotno, k cilju usmerjeno delovanje.

Z delom kot ZAVESTNIM delovanjem oz. zahtevajo psihološko stanje posameznika, oziroma vrsto mentalne aktivnosti.

SMOTRNOST delovanja opozarja, da se delo izga organizirano preko pravil in norm, ki jih bodi organizacija postavlja posamezniku ali pa si jih postavljata sam. Gre torej za to, kako, po kakšnem postopku in s kakšnimi sredstvi bom prišel do določene učinka svojega delovanja.

USMERJENOST K CILJU poudarja, da smotri selej služijo nekemu cilju, končnemu učinku, ki ni nujno skladen z osebnim ciljem. Tako lahko na primer celo poletje pakiram posušene vodne bolhe, tar je cilj mojega delovanja, čeprav je moj osebni cilj priti do denarja. Tudi v tem primeru lahko cilje določa organizacija ali posameznik sam.

V definiciji pa je še implicitna komponenta: delo delo DELOVANJE, ki okarakterizira delo kot družben proces. To pomeni, da je zaključna faza dela, ki je PROCES, njegova REALIZACIJA. Delo je torej proces v družbeni menjavi in mehaznem družbene interakcije. Zavestna in smotrna vključiti v družbeno menjavo ni preko njega vzpostaviti družbeno interakcijo in delo.

Če tako intelektualno kot fizično delo lahko vtaknemo v isto definicijo, pa moramo določiti dosledno razliko, da ju sploh lahko ločimo.

Obračun

Umeda, ki je prisotna v uvodniku, s katerim se spodem, je nastala prav zaradi nedogrnega pojmovanja dela.

Klemenc nastopa zoper delitev dela na intelektualno in fizično. Ta delitev loči intelektualno in laično delo na podlagi različice med REZULTATI dela.

Rezultat fizičnega dela je fizično otipljiv produkt. Rezultat intelektualnega dela pa je misel, nekaj neotipljivega. To pomeni da imamo s fizičnim delom opravka vselej takrat, ko lahko rezultat tega dela izmerimo, opišemo, mu določimo fizikalne lastnosti. Intelektualno delo pa za razliko daje tak rezultat, da mu fizikalnih lastnosti ne moremo določiti, saj gre za misel.

Oba, Klemenc in jaz, sva v 3. letniku, le da je on letos vpisal politologijo, jaz pa sociologijo. Morda je tu skrit meni nikdar razumljiv vzrok, da se jaz štejem za intelektualca, on pa ne. Kajti v uvodniku poroča, da se (oni)-intelektualci pritožujejo», da jim oblast preprečuje svobodo mišljenja. Isti intelektualci domnevno to imenujejo »nasilje nad mišljenjem«.

Kot študent sociologije mišljenja ne morem enačiti z intelektualnim delom. MIŠLJENJE je namreč psihološki proces, kjer vsekakor organizirano preko družbenih instanc, vendar kot psihološki proces prispeva k individualni reprodukciji. Delo in s tem intelektualno delo pa je družben proces, ki prispeva k družbeni reprodukciji.

Enačenje, prevajanje intelektualnega dela na mišljenje pomeni opuščanje kategorije dela (kot labor) in njegovo preinterpretacijo v kategorijo početja (kot work), kar je vsekakor značilnost družbi, ki se vračajo v svojo tradicionalno tribalistično strukturiranost.

Na drugi strani pa to enačenje daje prednost psihiatrji, ki dobi proste roke tam, kjer je prej razojala vsaka profesija zase. Intelektualnega dela se ne obravnava kot delo, ki je lahko dobro ali slabo, pač pa kot mišljenje, kot misel, ki je lahko blazna ali normalna. O rezultatih intelektualnega dela je mogoče presojati torej z vidika psihopatologije.

PRIPIS UREDNIŠTVA

Nashe zadovoljstvo ob prejemu prispevka tov. Andreja Rusa je bilo veliko. In to iz več razlogov. Prvič, ker smo zelo veseli, da se mladi, uveljavljajoči znanstveniki, bodoči cvet našega družboslovja, tvorno in konstruktivno vključujejo v oblikovanje vsašega in našega lista in tako prispevajo k dvigu njegove kvalitete, drugič pa nas, druge bralke in spoštovani bralci, jako veseli, da je prvi korak v tej smeri napravil prav izv. Rus, ki je lansko leto vseskozi po malem izražal dvome v demokratičnost in odprtost tega uredništva, češ, da je mogoče »podajšana roka oblasti«, teoretsko pa preveč ortodoksno marksiistično. Prispevek tov. Rusa razumemo, globoko upamo, da se ne motimo, kot priznanje uredništva, da so bili njegovi dvomi neosnovani. Vendar pa, nas vsemu prepričanju v njegovo dobronamernost navkljub,

Uredništvo

Prispevek ne bo odvrnil od budnosti in pazljivosti, kajti tov. Rus se je ponavadi oglašal prav v časih, ko je sovražnik rovaril proti nas, načelom samoupravne demokracije zvesti uredniški politiki. Ker se bližajo časi, ko je realno pričakovati ofenzivo vseh mogočih sovražnikov, od anaroholierolov do klerofašistov in njihovih pomagačev, se pripravljamo, da bomo iz utrjenih položajev do zadnje kaplje krvi branili tisto, za kar se borimo in noben taktični manever nas ne bo prenesel! Smrt fašizmu (in kultu dela)!

Prispevek ne bo odvrnil od budnosti in pazljivosti, kajti tov. Rus se je ponavadi oglašal prav v časih, ko je sovražnik rovaril proti nas, načelom samoupravne demokracije zvesti uredniški politiki. Ker se bližajo časi, ko je realno pričakovati ofenzivo vseh mogočih sovražnikov, od anaroholierolov do klerofašistov in njihovih pomagačev, se pripravljamo, da bomo iz utrjenih položajev do zadnje kaplje krvi branili tisto, za kar se borimo in noben taktični manever nas ne bo prenesel! Smrt fašizmu (in kultu dela)!

Prispevek ne bo odvrnil od budnosti in pazljivosti, kajti tov. Rus se je ponavadi oglašal prav v časih, ko je sovražnik rovaril proti nas, načelom samoupravne demokracije zvesti uredniški politiki. Ker se bližajo časi, ko je realno pričakovati ofenzivo vseh mogočih sovražnikov, od anaroholierolov do klerofašistov in njihovih pomagačev, se pripravljamo, da bomo iz utrjenih položajev do zadnje kaplje krvi branili tisto, za kar se borimo in noben taktični manever nas ne bo prenesel! Smrt fašizmu (in kultu dela)!

Prispevek ne bo odvrnil od budnosti in pazljivosti, kajti tov. Rus se je ponavadi oglašal prav v časih, ko je sovražnik rovaril proti nas, načelom samoupravne demokracije zvesti uredniški politiki. Ker se bližajo časi, ko je realno pričakovati ofenzivo vseh mogočih sovražnikov, od anaroholierolov do klerofašistov in njihovih pomagačev, se pripravljamo, da bomo iz utrjenih položajev do zadnje kaplje krvi branili tisto, za kar se borimo in noben taktični manever nas ne bo prenesel! Smrt fašizmu (in kultu dela)!

Edvard Kocbek STRAH IN POGUM

»Zvijezda, pesništvo, filozofija, partizanstvo, protifašizem in partizanski bojevi Edvarda Kocbeka — izpeljana v prost, postoj, spornosti in odprtosti — je bila gradivo priložbe predstave.«

Edvard Kocbek STRAH IN POGUM

»Zvijezda, pesništvo, filozofija, partizanstvo, protifašizem in partizanski bojevi Edvarda Kocbeka — izpeljana v prost, postoj, spornosti in odprtosti — je bila gradivo priložbe predstave.«

»Zvijezda, pesništvo, filozofija, partizanstvo, protifašizem in partizanski bojevi Edvarda Kocbeka — izpeljana v prost, postoj, spornosti in odprtosti — je bila gradivo priložbe predstave.«

»Zvijezda, pesništvo, filozofija, partizanstvo, protifašizem in partizanski bojevi Edvarda Kocbeka — izpeljana v prost, postoj, spornosti in odprtosti — je bila gradivo priložbe predstave.«

V Ljubljani, v socialistični kapelici na Kersnikovi 4, je bil 16. in 17. novembra simpozij o židovskem vprašanju. Udeležili so se ga predavatelji iz Novega Sada, Budimpešte, Dunaja in Celovca. Od napovedanih gostov je manjkal samo Mihaly Vajda, madžarski filozof, ki mu oblasti niso izdale potnega lista. Vajda pa je v sporočilu obljubil, da bo prišel v Ljubljano ob prvi priložnosti. Simpozij so skupno organizirali Sociološka sekcija za raziskovanje socialnih gibanj, Filozofsko društvo, ŠKUC—Forum in Radio Student. Med prisotnimi so bili v glavnem asistenti in študentje FF in FSPN, pa tudi nekaj občanov. Žal smo takrat pogrešali nekatere profesorje, ki pa so bili takrat verjetno na Bledu, kjer je potekal seminar Samoupravna demokracija in religiozno vprašanje. Ni dvoma, da so blejski hoteli veliko bolj udobni kot socialistična kapelica, kjer nas je oba dneva pošteno zeblo. Manjkal je tudi dopisnik Vjesnika Stane Pučko, da bi nas spet opozoril, da nismo dovolj kompetentni in intelektualno sposobni, da bi o teh rečeh razpravljali, kot po njegovem mnenju nismo bili na javni tribuni Intelektualno delo in svoboda. Morda pa je mislil, da ne bo slišal nič »senzacionalnega«. Pa se je zmotil. Slišal bi lahko novice, ki so širši javnosti slabo ali pa sploh neznane. Vseeno je bila debata tudi brez manjkajočih precej živahna in plodna. Udeleženci simpozija so poslali tudi pismo »šestserci« v Beogradu, v katerem pravijo, da ker bo (obsodba izrečena v imenu ljudstva, oni nočejo biti soudeleženi pri tem nasilju nad mislijo. Avtor tega teksta se vnaprej opravičuje zaradi morebitne nestrokovnosti, vendar pa je bil tudi on do simpozija za to temo skoraj tabula rasa.

Laslo Sekelj: Antisemitizem v Jugoslaviji

Novosadski filozof in sociolog nam je predstavil izredno zanimivo in dokaj neznano temo. Malo ljudi na primer ve, da je bila Jugoslavija v drugi svetovni vojni prva država, ki je bila »očiščena« od Židov. Od 75 000 predvojnih Židov in 6000, ki so k nam pribežali tik pred vojno, jih je bilo ubitih 60 000 ali 80%. Tako visokega odstotka ubitih Židov nima niti Poljska.

Sekelj pojmuje pod antisemitizmom vsako obliko antagonizma proti Židom, pa naj bo ta religiozni, kulturni, etnični ali rasistični. Židje so imeli vedno vlogo grešnega kozla in antisemitizem je bil velikokrat samo neadekvaten odgovor na situacijo in skoraj vedno tudi spremljevalec antidemokratizma. Razlikuje klasični in moderni antisemitizem. V klasičnem antisemitizmu v srednjem veku; so Žide silili, naj se asimilirajo, moderni antisemitizem pa je proti asimilaciji, češ da Židje s tem onesnažijo in ogrožajo čisto raso. Za antisemitizem so značilne tri stopnje. V prvi stopnji se antisemitizem kaže kot prepričanje posameznika in se ne izraža na javni sceni. Je pa to predpogoj za nadaljnji razvoj antisemitizma. Druga stopnja je občutek, ki že ni več na individualni, temveč že na skupinski ravni. Na tej stopnji imamo propagando proti Židom s strani raznih skupin. Tretja stopnja je akcija, ko antisemitizem postane že del politične ideologije, kar lahko pripelje tudi do državno-pravnega antisemitizma in v zadnji instanci do genocida.

Židje so se naselili na našem ozemlju že pred našim štetjem in prvi pisani podatki jih omenjajo v letu 332 pr. n. š. O morebitnem antisemitizmu do 15. stoletja vemo zelo malo. Znanop je, da so bili leta 1496 Židje prvič pregnani iz Slovenije (mišljeno je ozemlje, na katerem so živeli naši predniki in ki je danes podobno slovenskemu etničnemu ozemlju). Ves srednji vek, v bistvu pa od rimskega imperija naprej, se je antisemitizem pojavljal na verski podlagi. Njihova domnevna krivda za Kristusovo smrt, jih je stala mnogo glav. Spomnimo se samo okrutne španske inkvizicije. Leta 1867 so Židje v Avstro-Ogrski postali enakopravni, vendar z izjemo Slovenije, kjer je bil istega leta sprejet protizidovski zakon. Čeprav se je predavatelj nenehno opravičeval, da položaja Židov v Sloveniji ne pozna dovolj dobro, se je dalo razbrati, da smo se jih tu dokaj popolno »znebili« dosti pred Auschwitzem, Majdanekom, Treblinko in drugimi koncentracijskimi taborišči, resda ne na tako okruten način, a rezultat je bil podoben in njihovo število se je hitro zmanjševalo. Moderni antisemitizem se je v Sloveniji začel med meščanstvom in preprosto ljudstvo ni bilo zanj preveč dovzetno. Kmalu so ga prevzeli krščanski socialisti oziroma takratno krekovstvo, ki je na začetku imelo izrazito antiliberalne in antisemitske poteze. Vsekakor pa bi bila na tem področju potrebna celovita raziskava, za katero pa do sedaj še ni bilo interesa. Kot zanimivost naj omenim, da Sekelj pri nas za to svojo raziskavo ni dobil nobene podpore, temveč so ga podprli Židje.

V predvojni Jugoslaviji so Židje predstavljali 0,5% celotnega prebivalstva, samo v Sarajevu pa kar 5,3% prebivalstva mesta. Tja so se naselili že v srednjem veku pregnani Židje iz Španije in so postali posrednik v trgovini med Turki in Zahodom. Zanimivo je, da se v takem okolju v Sarajevu antisemitizma skoraj ni dalo zaslediti. Židje so bili v

Z u r Juden frage

glavnem zaposleni v svobodnih dejavnostih, največ pa v trgovini, vendar v njej niso imeli monopola, kot drugje. Antisemitizem se začne pojavljati že kmalu po ustanovitvi Kraljevine SHS. Na začetku je bil najizrazitejši na Hrvaškem, kjer je bila zelo bojevita katoliška cerkev na čelu z nadškofom Stepincom, ki je nadaljevala verski antisemitizem in skupaj z ostanki frankovcev Žide obtoževala domnevnega židovskega boljševisma. Proti njim, vendar ne diametralno, lahko bi se celo reklo ob bok njim, pa se je postavil Ante Radić, vodja HRSS, ki se je zavzemal samo za izgon, ne pa tudi za uničevanje Židov. Njegovo geslo je bilo: Brez Židov, ne proti njim.

V 30-letih so po vzoru na nacistično Nemčijo antisemitsko usmeritev sprejele vse fašistične organizacije na naših tleh. Naj omenim samo ORJUNO, ustaše in srbske fašiste oziroma ljotičevce. Slednji so v letih pred vojno vso krivdo za krizo v Jugoslaviji naložili Židom in jih obtožili, da hočejo uničiti Jugoslavijo. V istih letih je bil tudi zloglasni proces v Bitoli, kjer so sodili Židom, češ da za svoj verski praznik (ki ima pri njih podoben značaj kot pri kristjanih velika noč) pečejo brez-kvasni kruh v krvi svojih, židovskih otrok (po legendi naj bi brezkvasni kruh padal 40 let z neba, potem ko so Židje zbežali iz Egipta). Vendar pa je vlada ukrepala in proces prekinila. Leta 1938 je vlada Stojadinovića, čigar vzor je bil Hitler, tudi formalno-pravno začela izvajati antisemitsko politiko. Dogovorjeno je bilo, da se ne bodo več mogli akreditirati konzuli in ambasadorji, ki so židovskega rodu in da Židje ne bodo več dobili turističnih viz za potovanje v Jugoslavijo. Ena od posledic tega ukrepa je bila da je leta 1940, ko so Židje iz Nemčije, Avstrije in Madžarske z ladjo bežali po Donavi, da bi se po Črnem morju in skozi Bospor prepeljali do Izraela (oziroma do Palestine, kot se je takrat imenovalo to ozemlje) naša vlada vse zadržala in jih deportirala v taborišče, kjer pa so bili s prihodom Nemcev že junija 1941. leta likvidirani. Iz tega obdobja so znani tudi tako imenovani Korošičevi zakoni, ki so vsebovali »numerus clausus«, s katerim je bil omejen vpis Židov v šole v razmerju z njihovim deležem v celotnem prebivalstvu. To je pomenilo, da se je drastično zmanjšalo število Židov v šolah, saj so se do tedaj veliko bolj šolali kot ostali narodi in etnične skupine. Ob tem so tudi odstranjevali Žide iz vojske ali pa so jim vsaj

onemogočili napredovanje. Zadnji ukrep pa je bil prepoved opravljanja trgovine s hrano. O žrtvah med drugo svetovno vojno smo že govorili. Naj omenim še podatek, da se je v partizanih borilo 3900 Židov, od katerih jih je padlo 1500. Med njimi je tudi dvanajst narodnih herojev.

Po vojni se je 6000—7000 preživelih Židov izselilo v Izrael. Razlogov je bilo več, a je poleg glavnega, da so pač tam dobili svojo novo domovino, verjetno pomembno tudi dejstvo, da so bile pri nas po vojni obvezne delovne sobote, za Žide pa je sobota praznik.

Zanimivo, marsikdaj pa tudi namerno pozabljeno dejstvo je, da so ob prvi izraelsko-arabski vojni leta 1948 naše ladje prevažale orožje, ki so ga Izraelci kupili od Češkoslovaške. Države okoli Izraela so bile vse po vrsti še monarhije in v glavnem pod vplivom Velike Britanije. Izrael je imel daleč najbolj demokratično ureditev v tistem delu sveta in ker je vodil obrambno vojno ter je predstavljal najboljše teren za širjenje vpliva socializma (gre za širjenje vpliva Sovjetske zveze), je v začetku prejel pomoč v glavnem iz socialističnih držav.

Pozneje se je razmerje sil na tem območju spremenilo in s tem tudi naši odnosi z Izraelom, vendar pa je do leta 1967 antisemitizem ostal le na prvi stopnji, to je na ravni posameznika.

Leto 1967 in tretja izraelsko-arabska vojna pa sta prinesla obrat. V časopisih se je pojavila antisemitska kampanja, vendar do organizirane politične akcije ni prišlo. Žide so enačili z Izraelci ali pa kar s cionisti. Isto se je ponovilo tudi leta 1973 ob četrti izraelsko-arabski vojni. Židje, ki še živijo v Jugoslaviji, so tožili časopise zaradi antisemitizma, vendar procesov nikoli niso dobili.

Lahko bi rekli, da naši časopisi, z nekaterimi izjemami, še vedno zelo neobjektivno pišejo o Židih. Ni dolgo tega, kar je izšla knjiga o masonih, kjer avtor enači Žide z masoni.

Miklos Szabo: Žid kot podoba sovražnika

Antisemitizem izvira iz treh predsodkov. Izvirni antisemitizem je temeljil na verskem predsodku. Židovstvo je bila ena redkih nekrščanskih ver, ki je živela skupaj s krščansko vero. Pozneje se je prid-

ružil še socialni predsodek, ki je bil neadekvatna reakcija na domnevno bogastvo židovskih trgovcev (vse Žide so enačili s trgovci) in nacionalni predsodek, ki je nastal iz »ogroženosti« nacije pred mešanjem Židov s čisto raso. Mobiliziranje te predsodkov je vedno služilo določeni politični u meritvi. Antisemitizem je postal ideološka komponenta kulturno-nacionalnega nacionalizma. Predavatelj razlikuje dva načina formiranja narodov v Evropi (za ostale celine je stvar bolj zapletena). Prvi je koncept državnega naroda. Po tej poti so šle tiste države, ki so se prej pomeščani. Narod se je formiral na temelju teritorialne pripadnosti. Po tej poti je šel razvoj zlasti v Angliji, Franciji in skandinavskih deželah. Pri svojem razvoju so poudarjali modernizem. Svoje sovražnike so iskali predvsem zunaj svojih meja (za Francoze so bili npr. glavni sovražniki Nemci). Drugi način koncept kulturnega naroda. Narod se razvija v državo. Nacionalna kohezija je odvisna od dejavnikov, ki so šibkejši od moči države in zato se pojavijo občutek ogroženosti. Razvoj naroda vidijo predvsem v tradicionalizmu, kar je posledica prevelike bojznanosti pred tujimi kulturnimi vplivi. Politična elita zavzame prohibitivno stališče do tujih vplivov, da ne bi postali anacionalna kulturna skupnost. Ta fobija pred kozmopolitizmom je bila predvsem stvar inteligence, ni pa bila sila, ki bi obvladovala preprosto ljudstvo. Preprosti človek s nacionalist nasploh, temveč je njegova nacionalna zavest konkretna. Je Nemec, Rus itd. Zato se morajo tudi tuji vplivi prikazati v konkretni obliki tujih etnij, če se hoče mobilizirati čustva. Tak razvoj je imela npr. Avstro-Ogrska. Sovražnika so iskali znotraj svojih meja. Podoba sovražnika je zelo važna za nacionalno identiteto. Treba je bilo poiskati skupino, ki je imela značilnosti

tuje meščankosti. Ta vloga ni bila rezervirana samo za Žide. V podobnem položaju so bili tudi Armenci, Grki itd. Sovražnik ne more biti nacionalna manjšina, ker je kulturnemu narodu potreben sovražnik zunaj nacionalne skupnosti. To je lahko samo taka etnija, ki je organsko vgrajena v družbo. Zato nočejo asimilacije, kot je to bilo v srednjem veku, temveč se borijo proti etniji, ki je že asimilirana. Židom zamerijo, da njihova asimilacija ni dovolj globoka ali pa da ni resnična. Zato moderni antisemitizem nastopi še po asimilaciji. Velja pa omeniti, da židovska asimilacija ni družbeno popolna. Čeprav so meščanski Židje celo antiklerikalni, pa za družbo še vedno ostanejo Židje. Žid je nevaren kot meščan, kot anacionalno bitje. To omogoča političnim skupinam, da nastopajo patriotsko. Energijo nacionalnega občutka lahko na ta način uporabijo proti notranjemu političnemu nasprotniku, ne da bi kazali svoj konzervativni značaj (primer Nemčije). Žid kot sovražnik se kaže v treh konkretnih podobah.

JE

1. Žid kot posebljenje menjalne sfere v tržnem gospodarstvu

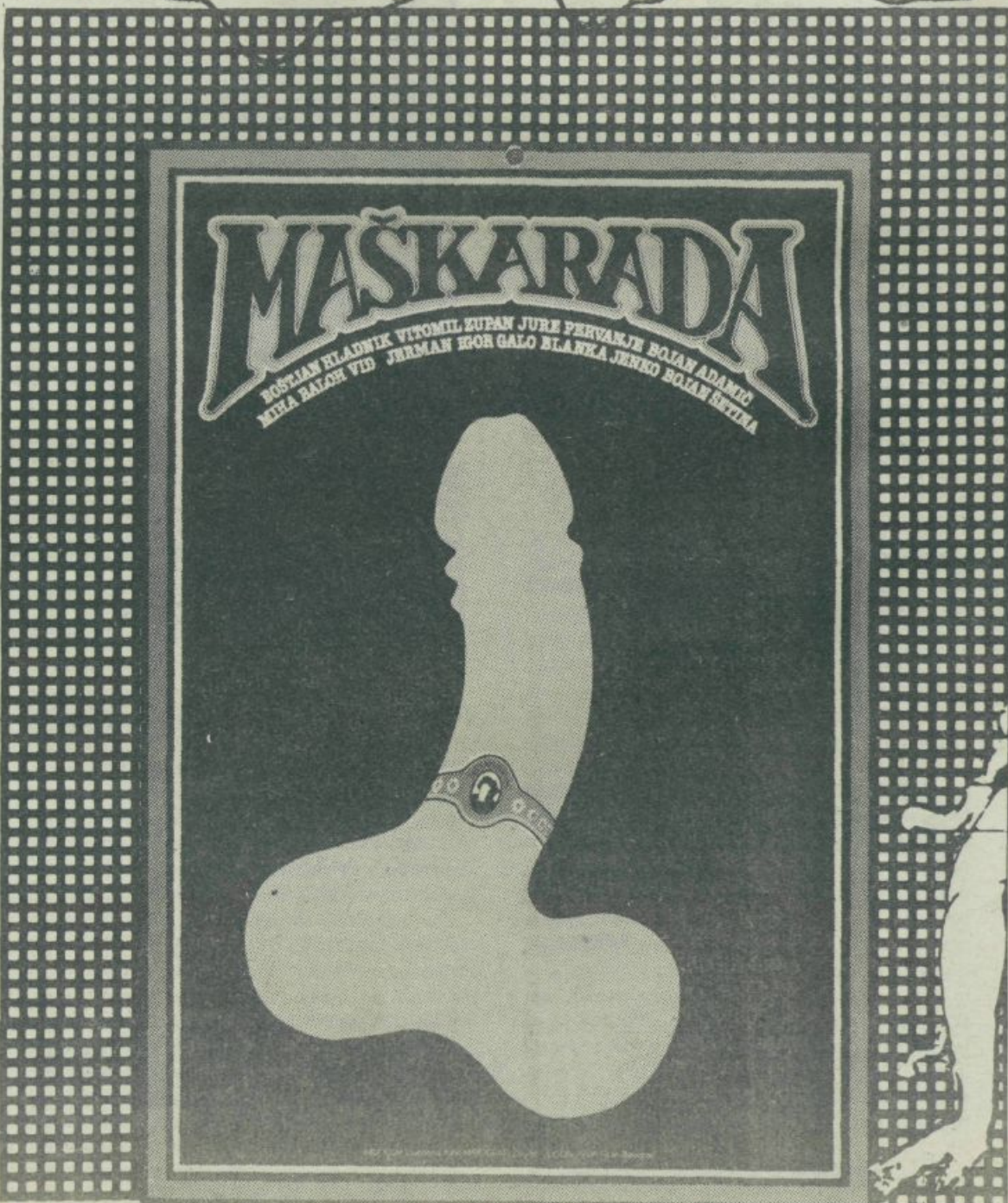
Ta metafora poseblja Žida kot trgovca ali bankarja. Nasproti produktivnemu kapitalu niso imeli negativnega odnosa, temveč samo proti sektorju menjave, ki se je prikazovala kot neproduktivna in da je njen profit nepomemben za funkcioniranje gospodarstva in predvsem, da je prevelik ter da trgovina po nepotrebnem zvišuje cene. Tako stališče lahko imenujemo romantični antikapitalizem, ki je predstavljal namero upravne birokracije, ki se je prizadevala eliminirati trgovino, da bi lahko sama te stvari administrativno urejala. Niso pa mogli direktno reči, da je trgovec parazit, ker je to stališče, temveč so raje rekli, da je Žid parazit. Žid postane metafora za sovražnika avtohtonega gospodarstva, ker ne producira za družbo, temveč za profit in po njihovi logiki se takega človeka ne more imeti za poštenega.

2. Žid kot posebljenje intelektualca

Szabo razlikuje dva tipa intelektualcev. Prvi je tip romantičnega umetnika, ki je sentimentalni in patetičen. Je politični prerok in govorec nacionalne skupnosti. Drugi je tip prostoletnega intelektualca in to vlogo so pripisovali Židom. Za ta tip je značilna kritična distanca do skupnosti, skepsa in hladen premislek, cinizem in indiferenca. Predvsem so jim očitali anacionalno držo. Njihova kritičnost je bila usmerjena proti birokraciji. S tem so ogrožali njen monopol in tu je glavni vzrok za nastanek podobe Žida-intelektualca kot sovražnika. Szabo ponuja tudi možnost za emancipacijo Žida kot intelektualca. To se bo zgodilo šele, ko bo postala resnična, ne pa samo privilegij.

3. Žid kot posebljenje karierista

Zveze in poznanstva so bili že od nekdaj pomembni (razen v naši družbi). Faktor za pomoč je izvoren vendar ne socialni, temveč etnični. Proti ljubijem, ki so nacionalno zasnovani, se borijo židovski ljubij. Glavna njihova značilnost naj bi bila velika pripravljenost pomagati, osebna prepletenost in malinost (takemu pogledu se ne izogibajo niti knjige o masonih, ki zadnje čase tudi pri nas izhajajo kot gobe po dežju). Možnost emancipacije od te podobe vidi Szabo v zmanjšanju privilegiranosti birokracije, saj bi na ta način relativizirali pomen karieristov.

I PETTEGOLEZZI DELLE DONNE

di CARLO GOEDONI

di SANDRO SEOLI

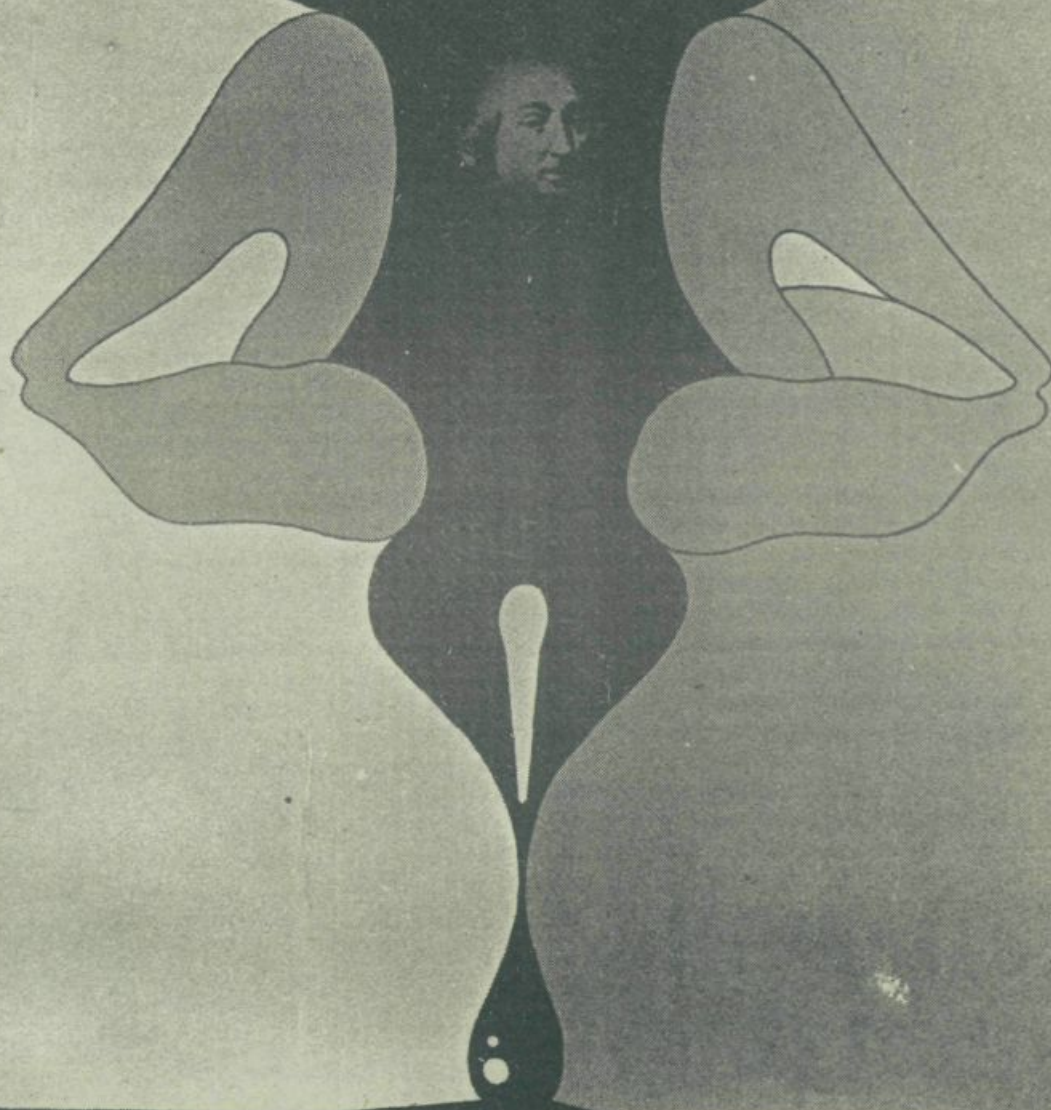
regia di GIUSEPPE CRISOLINI MALATESTA

scenari di GIAMPAOLO CORAL

ALVISE BATTAIN - DONATELLA CECCARELLO - MICHELA MARTINI
BRUNO ZANNI - ALESSANDRA PIRODELLA - ENZO GIROCCIA
MARIOSIL GARRIBELLI - ELISABETTA PICCOLOMINI
ADOLFO BONOMO - RODOLFO TRAVERSA - MAURIZIO GUELI
PIERGIOGIO FASOLO - ROBERTA FREGONESE
DARIO FERRIO - PAOLO LANZA
GIORGIO VALENTE - ANTONIO CASCIO - ANITA MARINI
ARMANDO SENARICA - FABIO LUNARI

teatro

IN COLLABORAZIONE CON IL TEATRO OLIMPIO DI VICENZA

J.J. ROUSSEAU

RAČANJE K TROŠTVU ALI EKAJ BESED J.J. ROUSSEAUJU

em so rekli, mislili in zapisali marsikaj. Cenili
aničevali so ga. Henri Bergson je leta 1912
ovil, da je Rousseau najboljši primer človeka,
terem razpravljajo, ne da bi ga poznali. Mnogi
hoteli poznati njegovih del, ker je preveč neu-
eno razgaljal vse, kar se mu je zdelo ničevno,
etnično in zlagano. Preden začnemo z
jem njegovih del, je treba vedeti to, kar je zapi-
v Emilu ali o vzgoji, da človeka za zmeraj oz-
njegovo otroštvo. Do takih ugotovitev so se
modri moške prikopali več kot sto let kasneje.
to zdaj ni pomembno. Pomembno je, da mu
il način življenja med preprostimi ljudmi v
nski republiki vzor in ideal, ki ga je opisoval v
ih razpravah. Njegova prva razprava je po-
lala odgovoriti na vprašanje, če je obnova
nosti in umetnosti kaj prispevala k prečiščeva-
travi. To vprašanje je Akademija iz Dijona raz-
la leta 1749 za t. i. »tekmovanje v govorništvu v
1750«.

seu se zadeve ni lotil tako kot ostali, ki so
e antičnih mislecev oblekli v oblačila 18. stolet-
Rousseau se je v glavnem izobraževal sam. Pri-
lj mu je omogočil, da je obiskoval velike knji-
e, kjer je v Rousseauja hkrati z demonom vede-
kratni proniknil demon ambicije. Iz Charmet-
se je odpravil v Lyon, kasneje pa je odšel v
iz. To se je zgodilo leta 1742. V Parizu je ostal
em let. Ko je dijonska akademija razpisala na-
je Rousseau opravil obračun svojega življe-
Njegovo znanje in kultura sta se povečala, toda

nravi... V Ženevi je bil sicer reven, neveden, toda
srečen. Vsa znanja ga ne bodo privedla do
temeljnega spoznanja o naravi, ker ona in pa Božja
volja tega ne želita. Zato je bolje, če ljudje ostanejo
zastrti s kopreno nevednosti. Tak je zaključek
njegove razprave. Akademija je njegovo razpravo
nagradila in uspeh mu je prinesel slavo. To je bil
velik preskus njegovih načel. Če je prej govoril,
da ga slava ne zanima, da mu je le za resnico in
krepost — ali je bil iskren?

Njegova kasnejša dela in življenje so samo potrdili
in razjasnili načela te prve razprave.
Hkrati pa je ta razprava pomenila razdor z
Diderotom in ostalimi, kar za Rousseauja, ki je bil
izredno spoštljive narave, ni bilo lahko. Po drugi
strani pa je le tako lahko neodvisno razvijal svojo
misel. »Bistvena stvar opazovanja naj bo človek,
samo človek, njegova narava, njegove naloge in
njegov konec.«

Ohrabren zaradi uspeha se je leta
1753 spet odzval na poziv Akademije iz Dijona.
Razprava o izvoru neenakosti med ljudmi je bila ti-
skana leta 1755, nagrajena pa ni bila (nagrada je
dobil condilaški opat).

Razpravo bi lahko označili kot Rousseaujevo gle-
danje na zlo in na rešitev pred njim. Mnoge ideje je
kasneje razvil v najbolj znanem delu Družbena
pogodba. O izvoru neenakosti... je zanimiv tekst z
več plati. Vse gradi na nasprotjih. Pojavljata se dve
vrsti neenakosti: naravna (fizična) in nenaravna
(zaradi lastnine). Prvinskemu človeku, ki v svojem
prvotnem stanju nikogar in ničesar ne potrebuje, a

se že razlikuje od živali (Pri tem se že ujame v past,
ki se je sicer zaveda, a se ji ne more izogniti. Ta past
je učlovečenje človeka, ki ne more obstajati samo
od sebe. V take zanke se ujame še večkrat), postavi
nasproti družbenemu »l'homme civil«, ki ga pri nas
različno prevajamo (še najbolj ustrezen termin se
mi zdi meščan). Lastnina povzroči neenakost. Ime-
ti in ne imeti pomeni, da so tisti, ki imajo, močni, in
so gospodarji, tisti na drugi strani pa so šibki in so
sužnji.

Sporazum — mišljen kot odnos med ljudmi se zdi
sprava kot nekakšno metodično mašilo, saj si
Rousseau z njim postavlja nerazrešljive zanke.
Primer: po njegovem mnenju je bil za vzpostavitev
jezika nujno potreben skupni interes, iz česar se je
razvila uporaba jezika. Toda istočasno govori, da
si je kaj takega zelo težko zamisliti, ker je za to
potrebno razvito abstraktno mišljenje, ki ga takrat
ljudje še niso zmogli.

Če pa upoštevamo, da je Rousseau živel v času, ko
je vse zalilo poveljevanje razuma in sporazuma, so

stvari za odtenek jasnejše. Sicer pa — če bom
preveč razpredala misli, se utegne zgoditi, da bom
potrdila na začetku omenjeno Bergsonovo misel.
Rousseau je družbi povedal, kakšna je in kaj si o
njej misli. Zaradi tega mu mnogi niso bili posebej
hvaležni.

Leta 1768 mu je Boothby namenil tole opažanje:
»Če se vsi napotijo v nered, se zdi, kot da tja ne gre
nihče. Če se kdo ustavi, spominja na čvrsto točko
in naravno je, da se bo množica zbrala in hotela to
točko uničiti. Poglejmo si pomembnejše datume v
življenju te točke.

28. junija 1712 se je Isaacu Rousseauju in Suzanne

Bernard v Ženevi rodil sin. 4. julija so ga krstili za
Jeana Jacquesa in pet dni kasneje mu je umrla ma-
ti. Odraščal je pri teti Suzanne Rousseau.

1722 se napoti v šolo k pastoru Lambercieru v
Bassey.

1725 ga pod okrilje vzame patron Abel Du Com-
mun, s katerim se razideta leta 1728.

V naslednjih desetih letih potuje po Italiji in Fran-
ciji ter opravlja razne poklice.

1742 pred Akademijo znanosti predstavi Načrt o
novih glasbenih znakih.

1743 nastane disertacija O moderni glasbi.

1749 pri Enciklopediji sodeluje s prispevki o glasbi.

1750 ga Akademija iz Dijona nagradi za razpravo o
prispevku napredka znanosti in umetnosti k
prečiščevanju nravi.

1755 teče tiskanje razprave O izvoru neenakosti
med ljudmi.

DOBRA

1761 januarja izide roman v pismih Julija ali Nova
Heloisa, decembra pa v Amsterdamu natisnejo
Emila ali o vzgoji.

27. maja 1762 dajo Emila v prodajo. 3. junija ga
parlament zapleni in 9. junija zažge. Prav tako v
Ženevi organizirajo požig Emila in Družbene
pogodbe. Rousseau se pred pritiski zateče v
Neuchatel.

1764—1765 začne z redakcijo Izpovedi.

1766—1767 prebiva v Angliji.

1770 v Parizu končuje Izpovedi.

1771 začne pripravljati razglabljanja o poljski
ureditvi.

1773 zloži Dialoge ali Rousseau sodi Jeana
Jacquesa.

1776 začetek Sanjarjenj samotnega sprehajalca.
12. julija 1778 dopoldne umre.

1794 so posmrtno ostanke prenesli v Pantheon.

TRIBUNINA — PRILOGA

Rousseaujeva dela na našem ozemlju

Dela Jeana Jacquesa Rousseauja pri nas slabše poznamo. Glavni vzrok za to je dejstvo, da je zelo malo del prevedenih. Medtem ko so v Zagrebu in Beogradu prevajali Rousseauja že ob koncu prejšnjega stoletja (Emila je l. 1889 prevedel Ivan Širola, Veroispovjest savojskog vikara in Društveni sporazum sta v Beogradu izšla pred I. svetovno vojno), pa smo na Slovenskem prve prevode dočakali šele po II. svetovni vojni. Marija Jamar se je lotila Emila, ki je izšel 1958, Maks Veselko je prevedel Družbeno pogodbo, poleg tega pa imamo v slovenskem jeziku še Škerlov prevod Izpovedi iz 1956. Poleg teh izvodov pa hrani NUK še makedonske, ruske, angleške, nemške prevode in seveda nekatere originalne tekste (Du Contact Social et Du Princip Politique, Les Confessions, Emile ou de l' Education). Pričujoči odlomki iz Razprav o znanosti in umetnosti ter O izvoru neznakosti pri nas še niso bili prevedeni.

Kaj je obnova znanosti in umetnosti prispevala k očiščevanju nravi

Barbarius hic ego sum, qui non intelligor illis
Ovid, Trist. V. Eleg. x, 37

Predgovor

Pred nami je eno od velikih in lepih vprašanj, ki niso nikoli vzevirjala javnosti. Tej razpravi ne gre za pronicljive metafizike, ki so zmeraj dosegali mesta v literaturi in ki jih programi akademije niso vedno izvezemali, razprava se zavzema za eno od resnic, ki zadevajo srečo človeštva.

Predvidevam, da mi ne bo zlahka oproščeno, da sem si drznil vzeti ta del. Po vsem tem, kar naredi občudovanje, ne morem pričakovati drugega kot vseobsegajoče graje, prav tako ne pričakujem odobravanja nekaterih modrih iz javnosti, na katere lahko računam. Tako je tudi sklenjeno: ne skrblim za to, da bi ugajal krasnoumcem niti ljudem po modi. V vseh časih bodo ljudje, ki jih bodo podjarmljala mnenja njihovega stoletja, njihove dežele in njihove družbe. To danes naredi svobodomisleca in filozofa, ki zaradi istega razloga ne bi bil nič drugega kot fanatik iz časov Lige. Kadar si želi nadživeti svoje obdobje, o takih bralcih ni treba pisati. Še beseda preden končam. Računajoč na slavo, ki sem jo sprejel, sem to razpravo že skoraj predelal in povečal, ko sem bil ob neki drugi priložnosti zaposlen z drugim delom. Danes sem prisiljen obnoviti jo v obliko, v kateri je bila kronana. Dodal sem samo nekaj zabeležek in pustil dva dodatka, ki ju je lahko prepoznati in s katerima se Akademija morda ne bo strinjala. Menil sem, da spoštovanje, pravičnost in znanje zahtevajo od mene to opozorilo.

Prvi del

Gledati človeka, ki se z lastnimi napori izkopa iz nevednosti, ki z lučjo premaguje temo, v katero ga je zavila narava in se dviga na višjo stopnjo, se duhovno razteza skoraj do nebes, presega velika, razsežen je kot sonce v vesolju — je lep in veličasten prizor. Še težje in veličastnejše je s takih višin vrniti se vase, preučevati človeka, spoznati njegovo naravo in njegov smoter. Vsa ta čudesa so se prerojevala z generacijami.

Evropa je ponovno padla na raven barbarstva prvih obdobj. Ljudje tega dela sveta, danes tako razsvetljenega, so pred nekaj leti živeli v položaju, ki je bil slabši od nevednosti. Ne vem, kateri drug znanstveni izraz kot nevednost bi zaničljiveje označil to stanje in bi na svojem povratku nasprotno skoraj nepremostljivim zaprekam.

Potrebna je bila revolucija, ki je povedla človeka do zdravega razuma in je prišla od tam, od koder smo jo najmanj pričakovali. To sta storila neumni musliman in večna nadloga književnosti, ki je oživela med nami. Ostanke Konstantinovega trona so prinesli v Italijo črepinje antične Grčije. Francija se je na svoj način obogatila s tem odpadlim listjem. Kmalu je znanost sledila književnosti: umetnost pisanja se je združila z umetnostjo mišljenja. Stopnjevanje, ki se je zdelo tuje in morda ne najbolj na-

ravno — začela se je čutiti glavna prednost trgovanja z muzami — ljudje so postali družabnejši, v njih se je zbudila želja, da bi ugajali drug drugemu s svojimi dostojanstvenimi izdelki, ki so bili plod medsebojnega sodelovanja.

Milo bi bilo živeti med nami, če bi bilo zunanje zadovoljstvo odraz srčnih dispozicij, če bi bila dostojnost krepost, če bi naše maksime služile pravilu, če bi bila resnična filozofija neločljiva od naslova filozofa. Toda toliko kvalitete gre le poredko skupaj in krepost ne koraka z velikim bliščem. Bogastvo nakita lahko predstavi bogatega človeka in njegova eleganca človeka z okusom. Zdravega in krepkega človeka spoznamo po drugih značilnostih. Pod preprosto delovno obleko in ne pod pozlačenostjo dvorjana bomo našli moč in čilost telesa. Okrasje ni nič manj tuje kreposti, ki je moč in čistost duše. Poštenjak je atlet, ki se rad bori gol in zaničuje vse nevedne ornamente, ki zavirajo uporabo njegovih sil in so bile namenjene le za to, da bi zakrili nekatere telesne hibe.

Preden je umetnost izoblikovala naše nravi in naučila naše strasti govoriti izumitničen jezik, so bile naše nravi robate, vendar naravne in razlika v postopkih je že na prvi pogled najavljala razliko v značajih. Človeška narava v bistvu ni bila najboljša, vendar so ljudje našli svojo varnost v možnostih za medsebojno pronicljivost in ta prednost, katere vrednosti danes ne čutimo več, jih je obravnavala pred pregreho.

Danes so pronicljivejšje raziskave in prefinjen okus zreducirali vlogo umetnosti do načelnega dogajanja zreducirali vlogo umetnosti do načelnega ugajanja. V naših nraveh vlada nevedna in varjiva uniformiranost in za vse človeke se zdi, da so bili vrženi v isti kalup. Brez pravnika se sledi uporabi, nikoli lastnemu geniju. Nobena stvar si ne drzne zdeti nič drugega, razen tistega, kar je v tej stalni prisiljenosti so ljudje, ki oblikujejo skupino, ki se ji reče družba, postavljeni v iste stvari, razen če jih od tega ne odvrnejo močnejši motivi. Nikoli se torej ne bo vedelo, s kom imamo opravka. Če bomo hoteli spoznati svoje prijatelje, bo treba počakati na večje okoliščine, ki so bistvene za spoznanje.

Poglejte Grčijo. Nekoč junaška ljudstva, ki so se bojevala v Aziji, enkrat pred Trojo in drugič pri lastnih ognjiščih. Prvotne književnosti v srca prebivalcev še niso prinesle izprijenosti, toda razvoj umetnosti in neskladje nravi in makedonskega jarma so kmalu sledila in Grčija, zmeraj marljiva, zmeraj nasladna in zmeraj suženjska ni v svojih revolucijah nikoli izkusila nič drugega kot spremembe gospodarja. Vsa Demostenova zgovornost ni mogla oživeti ljudi, ki so jih razkošje in umetnosti izmučili.

To je bilo v času Eneja in Terenca, ko je Rim, ki ga je ustvaril pastir in so ga proslavili poljedelci, začel propadati. Toda po Ovidu, Katulu, Marcialu in množici opolzkih avtorjev, katerih že sama imena izzovejo sram, je Rim, nekdanji tempelj kreposti postal teater zločina, sramota narodov in igrača barbarov. Ta svetovna prestolnica je na koncu padla pod jarem, ki ga je naprtila mnogim drugim narodom in na predvečer njenega propada je bil enemu od njenih meščanov dan naslov arbitra dobrega okusa.

Nasproti temu si zamislimo nravi maloštevilnih ljudstev, ki so bila zaščiteni pred okužbo z drugimi ničevimi vedenji in so s svojo krepostjo ustvarili lastno srečo. To so bili prvi Perzijci, pri katerih se je učilo kreposti, tako kot se pri nas uči znanosti: edinstven narod, ki je sam z lahkoto podjarmil Azijo in bil tako slaven, da je zgodovina njenih institucij veljala za roman modroslovja. To so bili Skiti, o katerih so nam ostale slikovite pohvale. Potem Germani, pri katerih se je pero, naveličano opisovanja zločinov in žalosti učenih in pohotnih ljudi, razbremenilo z načrtanjem preprostosti, nedolžnosti in kreposti. Podoben je bil tudi Rim v času svoje revščine in nevednosti. Tak se je prikazoval vse do naših dni ta neotesan in po pogumu tako hvaljen narod; po pogumu, ki ga nobena nesreča ni mogla pobiti in po svoji zvestobi, ki je noben primer ni mogel pokvariti.

Torej niso zaradi neumnosti nekaterih imeli rajši drugačne vaje od duhovnih. Niso zanemarjali dejstva, da so v drugih deželah lenuhi preživeli svoje življenje z razpravljanjem o najvišjem dobrem, o razvadi in o kreposti in da so si oholi ugovarjalci dajali največje pohvale, druge pa so obkladali z barbarskimi zaničevalnimi imeni, vendar so se zavedali svojih nravi in se naučili zaničevati njihovo doktrino.

Ali bom opazil, da je bilo v osrčju Grčije, kjer so po-

zdigovali mesto, znano tako po svoji srečni nevednosti kot po modrosti zakona, republika raje polbogov kot ljudi, katere čednosti so se zdele človeštvu superiorne?

O, Sparta, večna sramota ničeve doktrine. Medtem ko se pregreha v Atenah predstavlja skupaj z lepimi umetnostmi, medtem ko tam tiran s takšno pozornostjo zbira dela princa med poeti, ti v svojih stenah loviš umetnosti in umetnike, znanosti in učenjake! Dogodek je označil to razliko. V Atenah sta bivala vljudnost in dober okus, bila je dežela govornikov in mislecev, eleganci stavb se je prilagala eleganca govora, povsod se je videl marmor in živahna platna — dela najspretnejših mojstrov. Iz Aten so odšli izdelki, ki so služili za modele v vseh pokvarjenih dobah. Lacedemonova slika ni tako sijoča. Tam, so rekla druga ljudstva, so se ljudje rodili krepostni in prav tako je vzdušje samo inspiriralo krepost. Ostali so nam samo spomini na junaška dejanja teh ljudi. Nam ti spomeniki pomenijo manj, kot zvedav marmor, ki so nam ga pustile Atene?

Res je, nekaj modrih se je upiralo splošnemu toku in se v dobi muz zavarovalo pred pregreho. Toda kaj, ko pa so poslušali mnenje, ki ga je prvi in najnesrečnejši med njimi dobil o poetih svoje dobe: Tako sem si tudi glede poetov kmalu ustvaril svoje mnenje, saj sem spoznal, da ni bila modrost tisto, kar jih je usposabljal za oblikovanje slovstvenih umetnin, temveč neke vrste nagon ali navdihnjenje, podobno kakor ga je najti pri vidcih in prerokih: tudi ti oznanjujejo marsikaj lepega, ne da bi vedeli, kaj govore.

Naposled sem potrkal še pri obrtnikih. Zakaj dobro sem vedel, da sam nisem imel nikakega tehničnega znanja, zanje pa sem bil uverjen, da razumejo veliko lepih in koristnih reči. In res, nisem se varal: izvedeni so bili v stvarih, ki jim jaz nisem bil več, in tako so bili do neke mere modrejši od mene. Z druge pa, gospodje sodniki, sem takoj videl, da imajo ti vrli rokodelci isto napako, kot sem jo našel pri pesnikih. Ker so bili dobro podkovani v tehniki svoje stroke, so si prisvajali nezmotljivo modrost tudi v drugih, pa bodi še tako važnih predmetih. Zategadelj sem namesto oraklja

vprašal samega sebe, kaj imam raje: ali da ostanem kakršen sem, torej ne moder v njih modrosti, pa tudi neumen ne v njih neumnosti, ali pa da bi bil v obojem takšen kakor oni. L. odgovoril sem sebi in oraklju, da je zame najboljše, da ostanem, kakršen sem. Ta človek mene gotovo ne dosega v modrosti. Zakaj kakor kaže, nimava ne jaz ne on kaj prida znanja, da bi se lahko postavljala: vendar sem jaz na boljšem, ker si on domišljuje neko vednost, pa je v resnici brez nje, jaz pa prav tako ničesar ne vem, a si tudi ničesar ne domišljujem. Videti je torej, da sem jaz le za troho modrejši mimo njega, da, česar ne vem, tudi mislim ne, da vem. (Platon: Apologija, prevedel Anton Sovre)

Tako je torej po sodbi bogov najmodrejši in po mnenju Grčije najbolj učeni človek naredil pohvalo nevednosti. Mislite, da bi spremenil mnenje, če bi oživel med nami, med našimi umetniki in učenjaki? Ne, gospoda: ta človek bi nadaljeval z zaničevanjem naših ničevih znanosti. Ne bi pomagal povečati množice knjig, ki nas poplavlajo z vsem mogočim in razen spomina nanj in na njegovo krepost svojim učencem in našim nečakom ne bi zapustil zapovedi za vsako priliko.

Kar je Sokrat začel v Atenah, je v Rimu nadaljeval Katon, ki je zbesnel nad izumetničenimi Grki, ki so zapejali krepost in pomehkužili pogum. Toda še vedno so prevladovala znanost, umetnost in

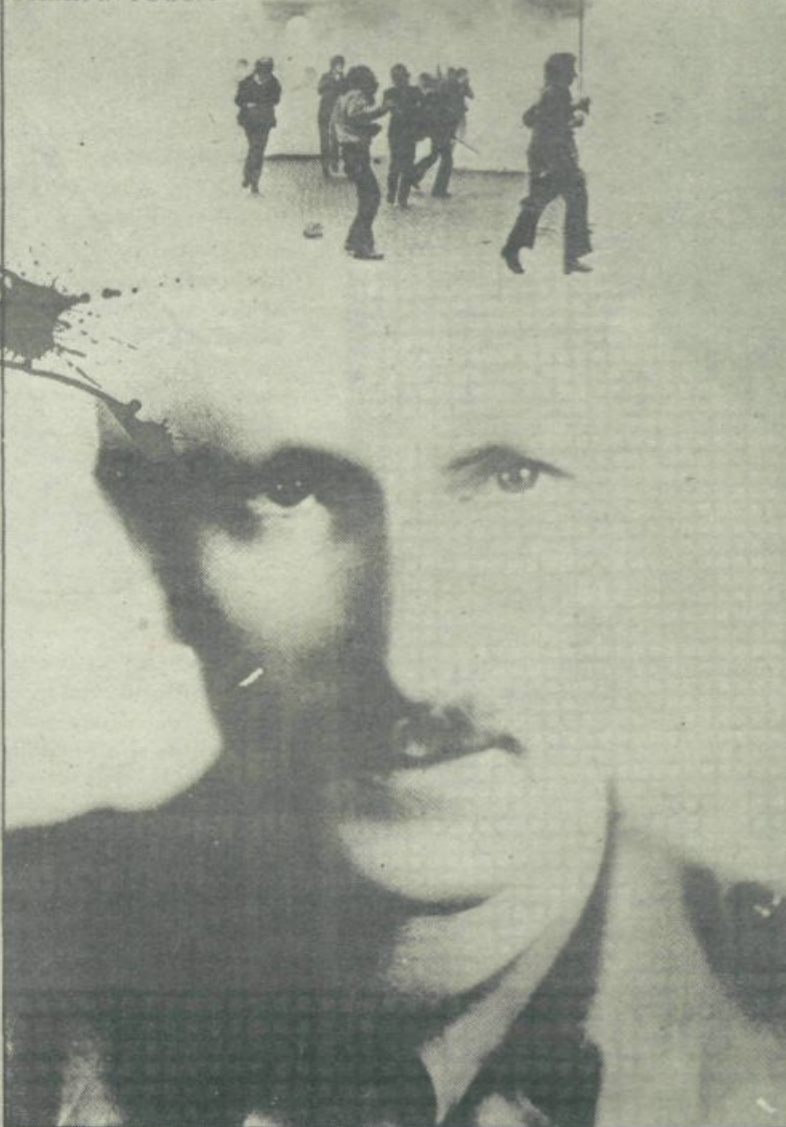
dialektika: Rim se je napolnil s filozofi in govorniki, vojaško disciplino so zanemarjali, kmetijstvo zaničevali, zaobjeli vse sekte in pozabili na domovino. Imenom, posvečenim svobodi, nesebičnosti in poslušnosti zakonom, so sledila imena Epikurja, Zenona, Arcezila. Potem ko so se učenci pojavili med nami, so govorili njihovi lastni filozofi, so se poštenjaki izgubili. Vse je bilo dobro, dokler so se Rimljani zadovoljili z izvrševanjem kreposti, ko pa so jo začeli preučevati, je bilo vse izgubljeno.

Toda prekoračimo to časovno in prostorsko razliko in pogledimo, kaj se dogaja pri nas, pred našimi očmi; ali bolje, odvrtno se od odvrtnih slikarjev, ki žalijo naš okus in prihranimo si žalost, da se pojavljajo iste stvari z drugimi imeni. Nisem zaman govoril in priklical Fabricijevo dušo, kaj bi ga ne mogel postaviti v obdobje Ludvika XII, ali Henrika IV.? Med nami, res je, da Sokrat ni izpil strupa — v še bolj bridki čaši je izpil žaljiv posmeh in zaničevanje, kar je bilo stokrat huje kot smrt.

Tako so sijaj, razkroj in suženstvo v vseh časih kaznovala naša ohola prizadevanja za izhod iz srečne nevednosti, kamor nas je postavila neskočna modrost. Zdi se, da nas težka koprena, ki pok-

STRAH IN POGUM

Edvard Kocbek

TA

Ne hčere, ne sina
po meni ne bo,
dovolj je spomina
me pesni pojo. (V. Vodnik)

V Sloveniji obstaja Teološka fakulteta v Ljubljani in z oddelkom v Mariboru. V Ljubljani se ta fakulteta nahaja na Poljanski cesti 4. Ta ustanova je od 1952. leta izven Univerze. Današnji status Teološke fakultete je specifičen in se definira kot visokošolska znanstvena institucija (teologija — znanost o bogu). Ustanova je avtonomna in po mnogočem različna od ostale visokošolske institucije. Financira jo Cerkev, a 15 odstotkov njenega proračuna je pomoč države, za katero so na fakulteti rekli, da je simbolična.

Teološka fakulteta je moška ustanova, deklet je zelo malo. Študij traja 6 let. Po končanem študiju večina študentov postane in dela kot duhovnik povsod kjer so Slovenci. Prva dva letnika študija imajo dosti filozofskih in antropoloških predmetov, ostale letnike pa največ teološko usmerjenih. Poleg teoloških predmetov študirajo sociologijo, psihologijo, retoriko, pedagogiko, slovensko stilistiko, moderni ateizem, ustavno pravo SFRJ, tuje jezike in še nekatere „civilne“ predmete. Od pogovornih jezikov sem zvedel, da dosti študentov obvlada 2 ali 3 tuje jezike. Poleg tega študirajo še latinščino, staro grščino, hebrejščino. V predavalnicah so križi. Po celi fakulteti je veliko slik z religioznimi motivi. Večina profesorjev je oblečena v tradicionalne obleke, mlajši profesorji so taki kot študentje.

Študenti so razdeljeni po redovih: franciškani, salezijanci, lazaristi, kapucini, minoriti in redovnice. Te različne »smeri« izhajajo iz različnega načina življenja v bivalnem okolju. Poleg njih obstajajo še laični študenti, katerim ni cilj postati duhovnik in štofijski študenti, ki so, na kratko povedano, študenti škofij. Študij je enoten za vse te različne »frakcije«.

Profesorji so večinoma duhovniki. Za razliko od ostalih študentov ne študirajo SLO in DSZ SFRJ I in II, nimajo telovadbe in ne prejemajo bonov.

Na fakulteti letos študira 177 študentov, ki prihajajo iz vseh krajev Slovenije, trije iz zamejstva, eden iz Argentine in 4 iz Vojvodine. Več kot polovica jih je iz delavskih in kmečkih družin. Ta podatek govori, da je cerkev kanal za socialno mobilnost otrok teh družin. Podobno v naši družbi velja za vojsko. Fakulteta je formalno odprta ustanova. Vpiše se lahko vsakdo, ki ima pogoje za vpis na druge visokošolske ustanove. Na fakulteti študira šest deklet, ki bodo po diplomi predavala verouk. Lansko leto je bil povprečen uspeh študija 7,75. Devdeset odstotkov vseh študentov konča v rednem roku. Kakšno je zanimanje za to fakulteto? Kakor so mi povedali, zadnje desetletje opažajo padec zanimanja za študij teologije in poklic duhovnika. Vzroke prvenstveno vidijo v Cerkvi, manj pa v zunanjih dejavnikih. Zanimivo pa je, da zadnja dva vpisa kažeta blag porast. Ta podatek vežem na aktualno ekonomsko, politično in moralno krizo, ki vpliva na ljudi, da se obračajo k Cerkvi. Ta tendenca ni tako močna, če to presojamo po tem, da gre za blag porast vpisanih v prvi letnik. Veliko študijske literature je v tujih jezikih, malo pa v slovenščini, tako da je veliko študentov »prisiljeno« študirati tuje jezike. Pri tem jim je v veliko pomoč, da gredo lahko med počitnicami v tujino zaradi organiziranega medcerkvenega sodelovanja.

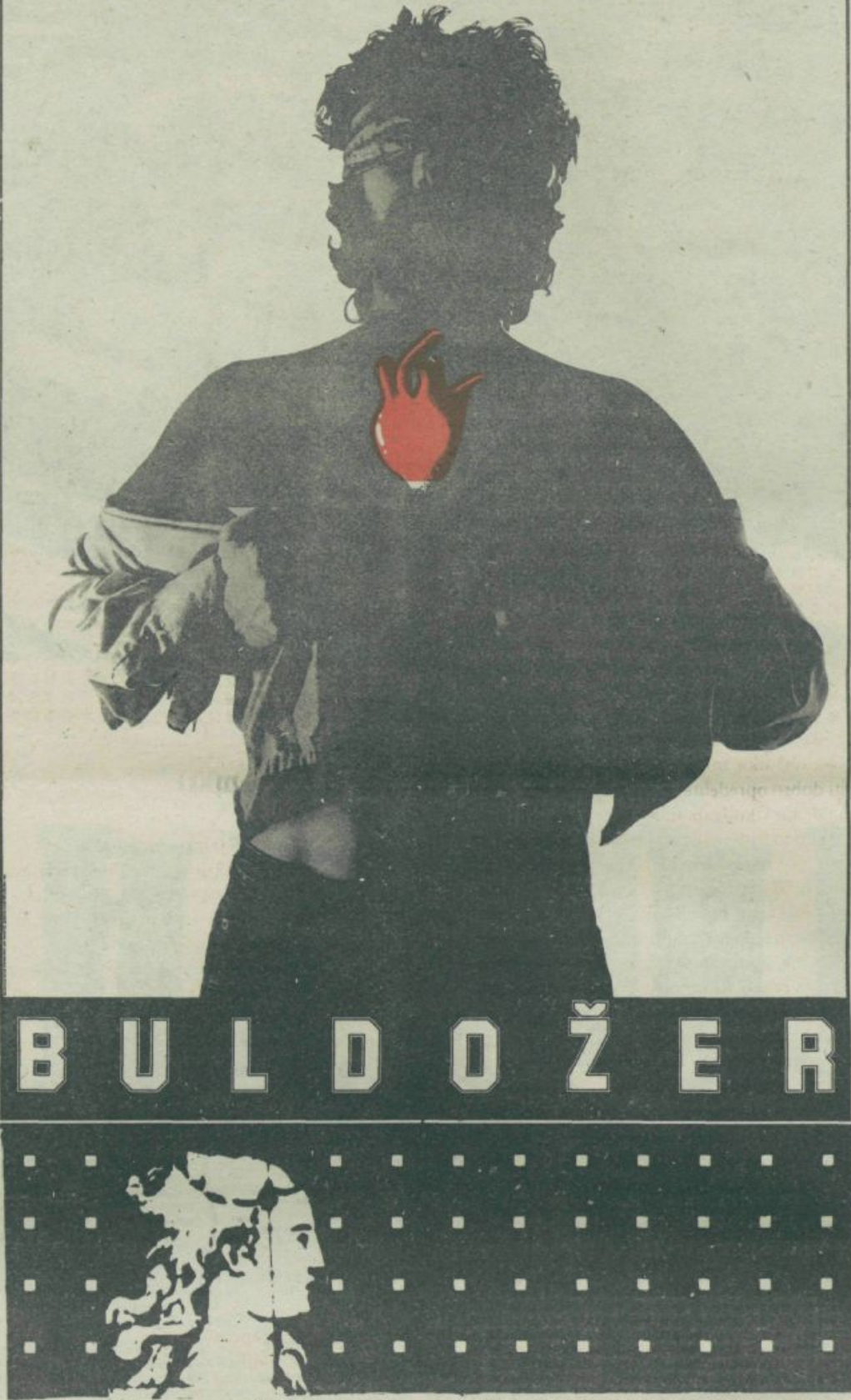
Kakšen je položaj Teološke fakultete v družbi?

Teološka fakulteta v družbi je kot nekakšen privešek državi. Po ločitvi cerkve in države je bila fakulteta postavljena izven Univerze in je avtonomna ustanova. Na formalni ravni skoraj ni nobenih kontaktov z ostalimi fakultetami Univerze. Zato pa ima uradne odnose s teološko fakulteto v Regensburgu, Gradcu, Salzburgu, Zagrebu in Beogradu. Na profesorski ravni so stiki z drugimi profesorji na Univerzi. Študenti Teološke fakultete nimajo skoraj nobenih uradnih stikov z ostalimi študentskimi ali mladinskimi organizacijami. Znotraj fakultete so organizirani v Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev, ki je, pogojno rečeno, njihova »mladinska organizacija«. Znotraj tega društva imajo več sekcij: pogovorno skupino, glasbeni krožek, glasilo Pogovori, skriptarno, foto-klub, športne sekcije in planinsko sekcijo. Tako so znotraj fakultete segregirani od ostalih študentov. Sama fakulteta je z vseh štirih strani obkrožena s stavbami tako da izgleda kot kakšna trdnjava. Bodoči duhovniki in drugi »teološki poklici« živijo na svoji fakulteti svoje življenje. Če pride do kakšnih stikov, so ti zgolj naključni. Poskusi sodelovanja pa so bili. Dogovarjali ali pogovarjali so se z RK ZSMS pred nekaj leti, da bi skupina študentov Teološke fakultete sodelovala na delovni akciji. Njihov pogoj je bil, da bi jim na delovni akciji omogočili prostor za mašo. Od takrat ni bilo več drugih dogovorov ali pogajanj.

Fakultas theological labacensis

nevinno srce

nova zbirka ljubavnih i rodoljubnih pjesama

Poleti imajo svoje delovne akcije in obnavljajo stare cerkve. Edini uradni stik, ki ga ima Teološka fakulteta z državo, je preko komisije za odnose z verskimi skupinami.

Študenti Teološke fakultete v bivalnem okolju

Študenti se zelo identificirajo s svojo fakulteto in ko sem jih vprašal, kaj bi izbrali, če bi se ponovno odločili, so vsi vprašani izjavili, da Teološko fakulteto. Dobil sem vtis, da so zadovoljni s svojim študijem. Skoraj stodontno izhajajo iz vernih družin. Večina je končala srednjo teološko šolo. Mogoče je tisto, kar najbolj loči študente teologije od drugih, način bivanja. Razdeljeni so že v omenjene »frakcije«: franciškane, salezijance, lazariste, kapucine. Vsi razen laičnih študentov živijo v semeniščih (verskih študentskih domovih). Po nekaterih elementih se mi zdijo podobni domovom oz. internatom vojaških gojencev. Med različnimi »frakcijami« so tudi razlike. V nekaterih semeniščih so odnosi bolj demokratični, v drugih je nadzor večji in izrazitejši. Živijo v skupinah in imajo svojega vzgojitelja, ki je njihov »oče in mati«. Zjutraj vsi vstanejo ob isti uri, imajo mašo, skupni zajtrk, potem gredo na predavanje, po predavanjih je kosilo, počitek, čas za študij, malica, maša, večer-

ja. Ura za spanje ni strogo določena, ker pa morajo ob delovnih dnevih zgodaj vstati, predpostavljajo, da ne bodo ostajali budni pozno v noč. V prostem času se veliko družijo med seboj. So primeri, da imajo nekateri družbo zunaj semenišča, a to so v glavnem izjeme. V bistvu so študenti tudi v bivalnem okolju ločeni od ostale mladine. Stikov z neposrednim okoljem in mladino skorajda ni. Stiki so versko pogojeni z verskimi mladinskimi skupinami ali »formalno« — z mašo. Obstajajo pa zato stiki med redovi, ki so neka vrsta kompenzacije za to pomankanje stikov z ostalo mladino. Gre tudi za zavesten proces ločevanja od ostale mladine. Ko organizirajo športne turnirje, tekmujejo med redovi ali skupinami vernih študentov. Nisem slišal, da bi poskušali povabiti tudi ostalo »neverno mladino«, kot da sploh ne razmišljajo o tem, kot da ni čutiti potrebe. Rezultat je, da eni drugih ne poznajo. Stereotipi in površno poznanje ostajajo še naprej. Razen aktivnosti, ki so versko obarvane, gredo tudi v kino, opero in gledališče. Pri izhodu v mesto so v glavnem v družbi sošolcev in sostanovalecev v semenišču. Kar se tiče njihovega socialnoekonomskega statusa, lahko rečem da je zelo urejen in relativno visok. Ta vprašanja se študentov sploh ne tičejo, ker drugi skrbijo zanje. V tem pogledu so zelo podobni gojencem v vojaških šolah. V bistvu so tudi oni gojenci, le da v tem primeru Cerkve. Bivanje v semenišču in študij sta brezplačna. V bivanju nista

zajeti samo postelja in hrana, temveč tudi obleka, vstopnica za kino t.j. vse, kar potrebujejo. Seveda morajo na to odgovarjati z znanjem in pokornostjo. Na ateiste gledajo pač kot na ljudi, ki imajo drugačna prepričanja, seveda ateizma ne sprejemajo, kar so posebej poudarjali. V tem pogledu so pluralisti in priznavajo pravico do različnosti v mišljenju z »neverujočimi«. V pogovorih s študenti Teološke fakultete sem opazil strpnost in razumevanje za nasprotna mišljenja. Posebej se je to pokazalo, ko sem jih spraševal o ideji, da bi zgradili džamijo v Ljubljani. Vsi vprašani so bili za to, da bi zgradili džamijo v Ljubljani, samo eden je rekel: »Meni osebno ne paše, da bi na panorami Ljubljane bil en minaret«. Ostali pa so se tako izrazili: »Imajo pravico, zakaj pa ne...« »Ne bi bilo pošteno ovirati jih pri takšni stvari.« »Vsak človek ima pravico, da izpoveduje svojo vero, take potrebe moramo omogočiti tudi drugim.« »Je proti človeškemu dostojanstvu, da nimajo džamije!« Kot študenti Teološke fakultete so različno sprejeti s strani ostalih študentov v stikih, ki so v glavnem naključni. Eni jih gledajo z začudenjem in zanimanjem, drugi pa jih občudujejo, ker imajo šestletni študij, celibat. So primeri, ko ostali študenti nanje gledajo s predsodki in omalovažujoče in to ne nujno samo »neverni«.

Palac in vojaška suknja

Študenti te fakultete se srečujejo z nekaterimi problemi, ki izhajajo iz položaja Cerkve v naši družbi. Čeprav uradno nosi naziv fakulteta, t.j. visokošolska ustanova, je država ne priznava kot tako. Pred nekaj leti študenti niso bili socialno zavarovani, ker jim ni bil priznan status študenta. Zdaj je to vprašanje urejeno. Prejšnje generacije študentov te fakultete so bile lahko klicane na služenje vojaškega roka teoretično v vsakem trenutku. Pri tem so morali prekinjati študij in iti v vojsko. To govori, da so bili diskriminirani glede na ostale študente. Z novim načinom služenja vojaškega roka je ta problem zakrit. Dekan fakultete mi je rekel: »Vsakdo čuti neko diskriminacijo, krivica se ti godi. Vsak študent računa, da bo imel težave. Družba na te stvari ne gleda dobrohotno.«

Kar se tiče služenja vojaškega roka, so vsi poudarjali, da v vojski nimajo zaupanja do njih in nekdo je postavil vprašanje: »Zakaj nas potem sploh kličejo v vojsko?«

Njihovi vojaški spomini: »Si vojak II. ali III. kategorije. Nekateri oficirji nam zaupajo, nasplošno pa je diskriminacija. Značke ne moreš dobiti, če nisi član ZK.«

»Ta odnos v vojski je negativen, ne smeš imeti verske literature, ne smeš iti k maši, se ne smeš grupirati. Redno te kontrolirajo in nadzorujejo. Šel sem k maši in takoj se je zvedelo. Zato sem moral na politični zagovor.«

»Umaknejo te s straže, zato ker si študent teologije, zakaj pa me potem kličejo v vojsko?«

Počutijo se zunaj družbe ali nad njo. Nihče mi ni povedal, kaj bi hotel spremeniti v družbi. Vsi so ostali na nivoju posameznika, da moraš spremeniti posameznika. Seveda tudi znotraj študentov TF so različne struje ali kot je rekel neki študent: »Med nami so tudi progresivni in konzervativni.«

Za konec

Opazil sem, da so odnosi med študenti TF zelo pristni, sproščeni, človeški in kooperativni. Na zunanjo so bili odprti in pripravljeni na pogovor brez barier in predsodkov. Njihova odprtost me je presenetila. Z njimi sem se pogovarjal o Grmiču, teologiji osvoboditve, hrvaški katoliški cerkvi, ateizmu in slišal sem nekatere politične vice. TF je letos v težki finančni krizi. Ali po besedah, ki sem jih slišal na fakulteti: »Potrebno je gospodarno gospodariti, vsak dinar je treba dvakrat obrniti. Znižali smo honorarno uro, iskali smo notranje rezerve.« V času zimskih počitnic, bo po napovedih fakulteta zaklenjena, zato, da bi kaj privarčevali. Izpiti bodo v ogrevanih semeniščih. To bo prvič v zgodovini fakultete. V tej ekonomski krizi se posebno pokaže veljavnost pregovora: »Kdor je bližje ognju, mu je topleje«. Za tiste, ki so oddaljeni, je pač jasno.

Vprašanje vernosti ni vprašanje dobre volje nekoga, ni vprašanje dovoliti ali prepovedati, ni stvar komitejev za ateizacijo države ali »komitejev za proglašenje ateistične države«. Vprašanje vernosti je tudi vprašanje svobode. R. Luxemburg pravi, da je svoboda, svoboda misliti drugače!

»Če bog ne obstaja, si ga moramo izmisliti.«

Človeku ponujajo različne bogove, v katere naj verjame ali je prisiljen na ta ali drugi način verjeti. Kdaj se bo človek kot človek emancipiral?

G. ATANASOVSKI

riva vsa njena dejanja, opozarja, da nas ni namenila ničevim iskanjem. Toda, ali nam je katera njena lekcija koristila ali pa smo jo poponoma zanemarili? Ljudje, zavedite se že enkrat, da vas je narava želela zavarovati kot mati, ki iz rok svojega otroka iztrga nevarno orožje; zakaj vse skrivnosti, ki vam jih narava skriva že tako izvirajo iz slabega in vam zagotavlja, da muka, na katero naletite, ko jih preučujete, ni nič manjša od dobrot. Ljudje so izprijeni, še slabše bi bilo, če bi imeli nesrečo, ker je trpinčen naš ponos!? Kaj? Poštenost naj bi bila hči nevednosti? Znanost in krepost sta neprimerljivi? Kakšne posledice prinašajo te sodbe? Toda za uskladitev prisotnih nasprotij nam ni treba drugega, kot da pogledamo ohole naslove, ki nas krojijo in jih tako brezplačno dajemo človeškim znanjem. Pustimo torej znanosti in umetnosti njim samim. Videli bomo, da bo to pripomoglo k njihovemu napredku in ne pretehtavajmo več vseh točk, kjer se naši dokazi skladajo z zgodovinskimi sklepi.

Razprava o izvoru neenakosti med ljudmi

Predgovor (odlomek)

Najbolj koristna in najmanj od vseh človeških ved predočena se mi zdi veda o človeku in drznil bi si reči, da ena sama inskripcija iz delfskega templja vsebuje pomembnejša navodila kot vse moralistične debele knjige skupaj. Prav tako gledam na predmet te razprave kot na eno najbolj zanimivih filozofskih vprašanj in na žalost tudi eno najtrših za filozofe, kajak kako začeti s spoznavanjem izvora neenakosti med ljudmi, če ne začnemo s spoznavanjem samega sebe. Kako se bo človek lahko gledal s tistega konca, iz katerega ga je ustvarila narava, nasproti vsem spremembam, ki so jih dediščina in narava stvari morale izdelati v svoji izvorni sestavi, kako naj ne meša tistega, kar izvira iz njegovega bistva s tistim, kar so okoliščine in napredek dodali njegovi prvinski obliki. To je podobno Glaukusovi statui, ki so jo čas, morje in neurja tako spremenili, da je bolj podobna divji živali kot bogu. Človeška duša je v osrčju družbe spremenjena s tisočkrat oživiljenimi vzroki, s črpanjem vzajemnosti ved in napak, s spremembami stroja, z nadaljujočim pretresom stasti ter je zato takorekoč nepoznavna. Zlahka je moč videti, da je v teh nasledujočih si spremembah treba iskati prvi izvor razlik, ki so razločile ljudi, ki so po splošnem priznanju naravno enaki med seboj — tako kot so bile živali, dokler jih različni fizični vzroki niso spremenili do takih različij, ki jih lahko opazimo. Dejansko je samoumevno, da prve spremembe niso spremenile vsega naenkrat in vseh posameznikov na enak način. Nasprotno, eni so bili bolj izpopolnjeni in bolj pokvarjeni in so črpali dobre in slabe stvari, ki niso bile združljive z njihovo naravo, drugi pa so dalj časa ostali v svoji prvinski obliki. To je bil prvi izvor neenakosti in zlahka ga pokažemo, bodisi na splošno, bodisi da z natančnostjo zaznamujemo prve vzroke. Naj torej moji bralci ne pomislijo, da se drzmem hvaliti, da sem videl tisto, kar se mi zdi težko vidno.

Te težko izdelane raziskave, o katerih se je malo razmišljalo, so zato edina pomagala, ki nam ostanejo za povzdigovanje medsebojnosti težav, ki nam izmikajo spoznanje o resničnih temeljih človeške družbe. Nevednost človeške narave meče negotovost in opolzkost na resnično definicijo naravnega reda: »Zakaj ideja o redu,« pravi Burlamaqui, »in še bolj ideja o naravnem redu sta v očitni povezavi s človeško naravo.« »Prav zaradi te človeške narave,« nadaljuje, »njenegega stroja in oblike je treba razkrojiti načela znanosti.« Ne brez špekulacij in škandalov se opazi nekolikanj soglasja, ki vlada temu pomembnemu predmetu med različnimi avtorji, ki so ga sprejeli. Med najbolj slavimi pisatelji bi komaj našli dva, ki se tega zavedata. Ne da bi govorili o starih filozofih, za katere se zdi, da so si za nalogo zadali ugovarjati drug drugemu o najbolj temeljnih načelih, so rimski pravniki indiferentno podvrgli človeka in vse druge živali staremu naravnemu zakonu, kajti bolj so se zavedali pojma zakona, ki si ga je narava sama naložila, kot tistega, ki ga je predpisala, ali bolje rečeno, vzroka za posamičen sprejem, v skladu s katerim so pravniki razumeli besedo zakona, ki se jim je zdela izraz splošnih poročil, ki jih je vzpostavila narava med živimi bitji.

Za tako slabo seznanjenega z naravo in tako malo skladnega občutka za besedo zakon bi bilo težko ustvariti dobro opredelitev naravnega zakona. Vsi, ki jih najdemo v knjigah, imajo razen hibe, da niso enotni, skupno tudi to, da so plodovi različnih ved, ki ljudem niso naravne in idej, ki si jih ne bi mogli zamisliti pred izstopom iz naravnega stanja. Začnejo z iskanjem pravil, ki bi bila za skupno uporabo primerna, da bi ljudje upoštevali drug drugega, potem pa poimenujejo z naravnim zakonom zbirko tistih pravil, ki jih brez drugih pojasnil najdejo v univerzalnem delovanju. To je brez dvoma precej udoben način za sestavljanje definicij in razlaganje narave stvari s skoraj arbitrarnimi skladnostmi.

Toda ker ne bomo poznali naravnega človeka, je brezplodno, da bi določili zakon, ki ga je prejel. Vse, kar lahko jasno vidimo, je, da za zakon ni zadostovala volja tistega, ki ga je zakon zmogel ukrotiti z vodo, temveč je moral ta zakon, da bi bil naraven, nemudoma govoriti z glasom narave. Ko sem pustil vse znanstvene knjige, ki nam ne pokažejo drugega kot ljudi, take kot so, sem meditirajoč o prvih, najbolj preprostih operacijah človeške družbe zapazil dva, razumu preddobna principa. Medtem ko prvi silovito zadeva naše blagostanje in našo ohranitev, nam drugi vzbuja prezir do trpljenja in umiranja nam podobnih bitij. To tekmovanje in splet dveh načel lahko naš duh naredi, ne da bi se hkrati pojavilo načelo družabnosti, za katerega se mi dozdeva, da odliva vsa pravila naravnega reda, pravila, ki jih razum takoj spet vzpostavi na drugih temeljih, kadar po postopnih razvijanjih pride do mesta, kjer tlači naravo. Zaradi tega ni dolžnosti, da bi iz človeka delali filozofa, preden ni ustvarjen človek. Njegovih nalog do drugih mu niso naravne pozne lekcije modrosti in dokler bo kljuboval notranjim impulzom usmiljenja, tudi drugim ne bo storil žalega, razen v opravičljivem slučaju, ko gre za njegov obstoj in mora dati prednost sebi... S tem pomagalom se končujejo tudi stari prepiri o sodelovanju živali pri naravnem zakonu, kajti jasno je, da oropane svobode in svetlobe ne morejo spoznati tega zakona. Toda ker so, tako kot mi, obdarjene z občutljivostjo, naj tudi one sodelujejo pri naravnem redu in zato jim je človek dal nekaj nalog. Tako se dozdeva, da če meni ni dovoljeno škodovati mojim bližnjim, mi to ni dovoljeno, ker je le-to občutljivo in ne zato, ker je razumno bitje. Ta lastnost je skupna tako človeku kot živali ter daje enemu vsaj pravico, da drugi ne sme z njim slabo ravnati.

Prvi del (odlomki)

Filozofi, ki so preučevali temelje družbe, so občutili potrebo, da bi se povzpeli do naravnega stanja, vendar do tja ni nihče prišel. Eni niso pomišljali, ko so opisovali občutek za pravično in nepravično, ne da bi prej predstavili ta pojma in njuno uporabo. Drugi so govorili o naravnem redu, s katerim vsak ohrani tisto, kar naj bi mu pripadalo. Tretji takoj podelijo oblast močnih nad šibkimi, ne da bi hkrati pomislili, da je moralo preteči nekaj časa, preden sta se pojavili oblast in ureditev. Skratka: vsi, ki so govorili o potrebah, zatiranih željah in oholosti, so v naravno stanje prenesli ideje, ki so jih vzeli iz družbe. Govorili so o divjem človeku, nikoli ne o meščanu. V večino naših zavesti ni nikoli prišel dvom o tem, če je naravno stanje obstajalo, čeprav je v svetih knjigah dokazano, da je prvi človek, ki je od Boga sprejel luči in zapovedi in dodal Mojzesovim pisanjem vero, ki jo je dolžan vsak filozofski kristjan in je zato treba zanikati, da ljudje pred vesoljnim potopom niso bili v naravnem stanju in da jih tja ni pahnil nepredviden dogodek. Tak paradoks je težko braniti in nemogoče potrditi.

Začnimo torej tako, da odmislimo vsa dejstva, ki ne zadevajo vprašanja. Ni potrebno uporabiti raziskav, pri katerih ni možno priti do zgodovinskih resnic, ampak samo do razumnih domnev in pogojev, ki so primerni za razsvetlitev narave stvari, ki so postavljene v resničen izvor in so podobne tistim, o katerih premišljujemo naši fiziki v zvezi z nastankom sveta. Religija nam zapoveduje, da verjamemo, da je Bog ustvaril človeka in ga postavil v naravno stanje. Toda religija nam ne brani, da si ustvarimo nekaj zamisli o človekovi naravi in o bitjih, ki so ga obkrožala ter o tem, kaj bi nastalo iz človeškega rodu, če bi bil prepuščen sam sebi. To je tisto, kar me sili, da preučim v tej razpravi. Prizadeval si bom, da bom o človeku na splošno govoril v jeziku, ki bo prijal vsem narodom, ali pa bom, pozabljajoč na prostor in čas, mislil samo na človeka, ki mu bom govoril. Za sodnika si bom vzel Platona in Ksenokrata in ves človeški rod naj bo moj avditorij. O človeku, ne glede na to, od kod si in kakšno je tvoje mnenje, poslušaj! Tu je tvoja zgodovina, takšna, ki sem ji verjel in ne taka iz tebi podobnih lažnih knjig, ampak iz narave, ki nikdar ne laže. Vse,

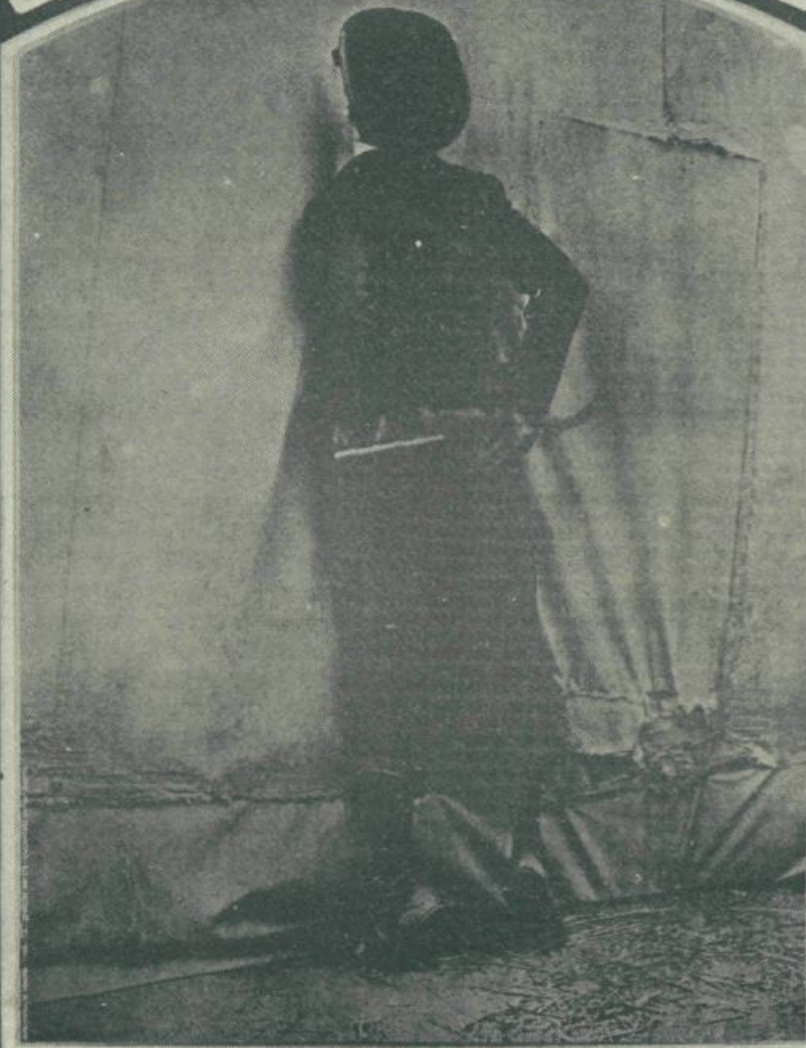
kar bo izhajalo iz nje, bo resnično, v njej ne bo napak, razen tistih, ki jih bom jaz nehotе vrnil. Čas, o katerem bom govoril, je že daleč. Kako si se medtem spremenil iz tega, kar si nekdan bil! To, kar ti bom opisal, je takorekoč življenje pred lastnostmi, ki si jih sprejel in ki so ga tvoja izobrazba in navade delno pokvarile, niso pa ga izničile. Čutim, da obstaja obdobje, kjer bi se posameznik želel ustaliti. Ti boš iskal čas, kjer se boš želel ustaviti. Nezačuden je sedanji stanje, z vzroki, ki za tvoje potomstvo najavljajo še večje nezadovoljstvo, si boš morda želel, da bi zmogel vse še enkrat zgraditi. Ta občutek mora pohvaliti tvoje prednike, kritizirati tvoje sodobnike in vzbujati strah tistim, ki bodo na nesrečo živeli za tabo. Zaključimo, da je bil divji človek, begajoč po gozdovih, brez iznajdljivosti, brez besed, brez domicila, brez vojne in povezave, brez vsakršne potrebe po bližnjih in brez vsake želje, da bi jih hranil, morda brez vsakršnega spoznanja o drugih posameznikih, podvržen le peščici strasti in zadovoljen sam s sabo ter imel samo za tako stanje primerne občutke. Čutil je le resnične potrebe, gledal je le tisto, kar ga je zanimalo, njegova inteligentca je opravila tak napredek kot njegova nepomembnost. Če je slučajno kaj odkril, tega ni mogel sporočiti, ker ni poznal svojih otrok. Umetnost je umrla z izumiteljem. Ni bilo ne napredka ne izobrazbe. Generacije so se nepotrebno množile in vsaka je začela na isti točki, stoletja so tekla v obilnosti prvih dni, prostor je bil že star, človek pa je bil še vedno otrok.

Oziraje se na stare napake in ukoreninjene predsodke sem menil, da se moram prebiti do zdravila in pokazati, da ta naravna neenakost nima toliko realnosti in vpliva, kot ji ga naši pisatelji pripisujejo. Zlahka se vidi, da med razlikami, ki ločijo ljudi, številne izhajajo iz naravnih. Te razlike so plodovi navad in različnih načinov življenja, ki so jih ljudje sprejeli v družbi. Prav tako robustnost ali prefinjenost ter moč in šibkost, ki sta od tega odvisni, prihajajo iz trdega ali pomehkuženega načina življenja in ne iz prvinske sestave telesa. Ne samo izobrazba, tudi duhovne moči postavijo razliko med omikami in tistimi, ki to niso. In ne samo to; tiste prve zaobjame v skladu z omiko — tako kot se velikan vedno bolj oddaljuje od pritlikavca, če gres-ta po isti poti. Če primerjam veličastno razliko med izobrazbami in načini življenja, ki vladajo v različnih redih družbene ureditve s krepostjo in enotnostjo živalskega in divjega življenja, kjer se vsi enako hranijo, enako živijo in delajo natanko iste stvari, potem razumemo, da mora biti razlika med ljudmi v naravnem stanju manjša kot med ljudmi v družbi. Prav tako moramo razumeti, koliko naravne neenakosti zaobjame institucionirana neenakost. Toda, katera prednost je bolj favorizirana na škodo drugih, kadar narava v delitvi svojih darov nameni toliko olajšav, kot ji pripisujejo?

DRUGI

Kako se to lahko zgodi v stanju stvari, če med njimi ni nobenega občudovanja? Čemu služi lepota tam, kjer ni ljubezni? Kaj čuti duh med ljudmi, ki ne govore in kaj je z zvijačnostjo tam, kjer ni spletk? Zmeraj bom ponavljal, da močni zatirajo šibke. Toda, kaj mi razloži beseda o zatiranju? Eni prevladujejo z nasiljem, drugi pa ječijo in služijo njihovim muham. To je tisto, kar opažam med nami. Ne vem pa kako bi to lahko rekli za divje ljudi, ki bi z muko razumeli, kaj sta služnost in dominacija. Človek se bo lahko polastil sadeža, ki ga je odrezal nekdo drug, mogel bo spraviti divjad, ki jo je ustrelil, v jamo, ki bo drugemu služila za zavetje... toda zakaj nikoli ne bo prišel do tega, da bi ubogal? Kakšne bodo verige odvisnosti med ljudmi, ki ničesar nimajo? Če me preženejo z drevesa, bom šel na drugega, če me na enem kraju trpinčijo, me ne bo nihče ustavil, da bi šel drugam. Ali obstaja človek z močjo, ki je superiernejša od moje, še bolj izkrlivljen, len in divji, da bi me prisilil, da bi mu služil, medtem ko bo postajal len? Mora se odločiti, da me niti za trenutek ne izpusti iz vidika, da me obdrži zavezanega in da ga v spanju moti skrb, da mu ne bom zbežal ali ga ubil, kar pomeni, da se prostovoljno izpostavi še večji muki, kot je tista, od katere se je želel oddaljiti in jo naložiti meni. Po vsem tem se bo njegova previdnost za trenutek zrahljala: zaradi nepredvidenega suma bo obrnil glavo, jaz pa bom naredil dvajset korakov v gozd, moji okovi bodo zlomljeni in ne bo me več videl.

ŠOLA ZA KLOVNE

Dragi del

Prvi, ki se je ogradil zemljo, si je rekel: »To je moje.« in našel dovolj preproste ljudi, ki so mu to verjeli (»Ta pes je moj,« so rekli revni otroci, »to je moj prostor na soncu,« — to je začetek in podoba o prilaščanju vse zemlje. Pascal, Pensées Misli, I. del art IX, člen 53), je bil pravi ustanovitelj družbe. Zločini, vojne, smrti, bede in groze niso bile prihranjene tistim ljudem, ki so ruvali kole in polnili jame ter vpili: »Ne poslušajte tega goljufa, izgubljeni boste, če boste pozabili, da so sadovi od vseh in da je zemlja nikogaršnja.« Toda velika pripadnost je stvari pripeljala do točke, ko se niso mogle več dogajati, tako kot so se prej. Lastninska ideja je bila odvisna od mnogo predhodnih idej, ki so se lahko rodile postopoma in ne naenkrat v človeškem duhu. Potreben je bil napredek, ki je izhajal iz iznajdljivosti in luči, jih prenesti in postopoma zaobjeti, preden so prišli do zadnjega termina naravnega stanja. Povzemimo torej vse stvari in prizadevajmo si zbrati pod eno zorno točko ves počasni redosled dogodkov v njihovem najboljšem. Prvi človekov občutek je bil občutek njegove eksistence in njegova prva skrb je bila skrb za ohranitev. Zemeljski produkti so jim priskrbeli vse potrebno, instinkt jih je privedel do tega, da so ga uporabljali. Zaradi lakote in drugih apetitov je postopoma okusil tudi drugačne načine bivanja in eden od njih je večno trajal v njegovem svetu. Tako nagnjen, oslepljen in oropan vseh srečnih občutkov je počel samo čista živalska dejanja. Ko je bila potreba zadovoljena, se spola nista več poznala in tudi otrok ni več poznal matere, potem ko se je enkrat ločil od nje. S stopnjo, s katero se je širil človeški rod, so se množile tudi težave. Različna okolja, podnebja in letni časi so jih prisilili, da so začeli drugače. Neplodna leta, dolge in mrzle zime in žgoča poletja, ki so pos-

PA

pravila vse, so od njih zahtevala novo dejavnost. Zaradi obsežnosti morja in rek so iznašli trnek in postali ribojedci. V gozdovih so si naredili loke in puščice in postali lovci in vojščaki. V hladnih predelih so se pokrivali s kožami in glavami živali, ki so jih ustrelili. Z grmenjem vulkanov ali po kakšnem drugem srečnem naključju so spoznali ogenj. To je bilo novo bogastvo nasproti zimski surovosti. Naučili so se, kako ta element ohraniti in ponovno narediti, sčasoma pa so na ognju pripravljali meso, ki so ga prej uživali surovega. Taka označitev od človeka odmika druga bitja in v njegovem duhu seveda zaplodi zaznave o določenih pojmihi. Ti pojmi, ki jih izrazimo z besedami o velikem, malem, močnem, šibkem, o živem, o počasnem, o starih in mladih, o drznem ter o drugih podobnih idejah, ki skoraj brez pomisleka pri človeku izvabijo določene refleksije ali pa sramežljivost, ki mu je naravna najpotrebnejše varnostne mere.

Novi luči, ki so izhajale iz tega napredka, vsebujejo njegovo superiornost nad drugimi živalmi in mu omogočajo, da jih spozna. Postavljal jim je pasti in jih na tisoč načinov spreminjal. In če so ga nekateri presegali po moči ali hitrosti, je za tiste, ki so mu morali streči, sčasoma postal gospodar, za druge pa pepec.

Številna stoletja sem pretekel z eno potezo, ki je nenaravna zaradi zanemarjanja stvari, ki sem jih hotel povedati in zaradi napredka, ki je skoraj neobčutljiv na njihove začetke: za kaj bolj ko si dogodka počasi sledijo, lažje jih je opisati. Prvi napredek je spodbudil človeka, da bi opravil še naslednje korake. Potem se je duh vse bolj razjasnjeval, dejavnosti pa so se izpopolnjevale. Kmalu potem, ko je nehal prenočevati pod drevesi in se zatekati v jame, je našel nekakšne ostre in trde kamnite sekire, s katerimi je sekal les, kopal zemljo in delal koče iz vej. Svetovano mu je bilo, da naj te veje

prevleče z blatom in ilovico. To je bilo obdobje prve revolucije, ki je oblikovalo ustanovitev in razlikovanje družin ter predstavilo neko vrsto lastnine, iz katere so kmalu izvirale bitke in spopadi. Medtem ko so bili najmočnejši resnično prvi, ki so si postavili bivališča tam, kjer so se čutili dovolj sposobni za obrambo, je gotovo, da so jih šibkejši raje posnemali kot pa da bi jih poskušali izseliti. Tisti, ki so bivališča že imeli, pa si niso poskušali prilastiti še sosedovega — ne zato, ker jim ni pripadalo, ampak zato, ker bi se s tem nujno izpostavili živemu spopadu z družino, ki je tam prebivala. Prve srečne premike je povzročil učinek novega položaja, ki je v skupnem prebivanju združil može in žene, očete in otroke. Skupno življenje je rodilo najbolj mile občutke, ki jih poznamo ljudje: zakonsko in starševsko ljubezen. Vsaka družina je postala majhna družba, ki je bila bolj povezana od medsebojnih povezav in svobod, ki so bile prejšnje in edine vezi. To je tudi povzročilo razlike v načinu življenja spolov, ki sta doslej poznala samo enega. Ženske so čuvala koče in otroke, medtem ko so moški iskali hrano. Z nežnejšim načinom življenja sta spola izgubljala divjost in zlobo. Če je vsak posameznik postal sposoben za boj z divjaki, so se skupaj še lažje ubranili. Zaradi pripomočkov, ki so jih izumili, da bi zadovoljili potrebe, so ljudje uživali veliko prostega časa. Zaposleni so bili s preskrbo različnih ugodnosti, ki jih njihovi očeteje še niso poznali. To pa je bil tudi prvi jarem, ki so si ga naložili brez premisleka in prvi izvor slabega, ki so ga pripravili svojim potomcem. Čeprav so nadaljevali omiljevanje duše in telesa, so te ugodnosti avtomatično izgubile svojo privolitev in so bile istočasno degenerirane zaradi pravih potreb. Prilaščanje je postajalo krutejše od posedovanja, ki tu di samo ni bilo milo. Izgubili so jih še preden so jih sploh imeli. Tu si malo bolje zamislimo, kako se je

uporaba besed v osrčju vsake družine zasedrala in izpopolnjevala in lahko si mislimo, kako so različni posamezni vzroki razširili jezik in naglasili nujno potreben napredek. Velike poplave in drhtenje zemlje so obkrožili naseljene kraje, zemeljske revolucije so odrezale dele kontinenta na otoke. Med ljudmi, ki so bili tako združeni in prisiljeni, da živijo skupaj, se je bolje oblikoval skupen idiom, kot med tistimi, ki so se svobodno raztezali po gozdovih. Prav tako je možno, da so po prvih poskusih navigacije otočani k nam prinesli uporabo besed. Vsaj verjetno je, da so se družba in jeziki rodili na otokih in se tam tudi izpopolnili, preden so jih spoznali na celinah. Vse je začelo spreminjati naličje. Ljudje, ki so dotlej bivali po gozdovih, so sprejeli trdnejši temelj, so se počasi zblíževali in združevali in v vsaki deželi oblikovali poseben narod, zvezo nravi in značajev in ne z načeli in zakoni, temveč z istim načinom življenja in z istimi potrebami združeni v celoto.

Izum dveh takih umetnosti, kot sta metalurgija in kmetijstvo, je naredil revolucijo. Za pesnika sta to zlato in srebro, za filozofa pa sta to železo in žito, ki sta omikala ljudi in pogubila človeški rod. Divjaki iz Amerike ju niso poznali, druga ljudstva pa so prav tako ostala barbarska, ker so uporabljala le eno od teh umetnosti. To je tudi eden od najboljših vzrokov, zakaj je bila Evropa bolj omikana od drugih delov sveta — zato, ker je bila najbolj založena z železom in žitnimi polji. Težko je verjeti, da so se ljudje sami spomnili, da bi iz rude naredili snov in ji dodali vse potrebne sestavine, da bi jo spravili v tekoče stanje, še preden bi vedeli, kaj bo iz vsega nastalo. Po drugi strani pa se težje pripisemo to odkritje naključni zaznavi, da se ruda pojavlja v suhih predelih. Dejali bi, da je na ta način narava pripravila varnostne ukrepe, da bi nas odvrnila od svoje fatalne skrivnosti. Ostane samo

še posebna okoliščina, da so ob opazovanju bruhajočega vulkana prišli na misel, da bi to naravno operacijo posnemali. Še vedno pa so potrebovali veliko poguma in previdnosti, da so razširili naravno delo in zrlji v daljno prihodnost. To ustreza že popolnejšim duhovom, ki pa jih oni niso mogli imeti.

O sebi vedno sprašujemo druge, ker si sami sebe tega ne upamo vprašati. Sredi vse filozofije, humanosti, vkljudnosti in vzvišenih maksim imamo samo zunanjo varljivost in neresnost, čast brez kreposti, um brez pameti, ugodje brez sreče. Zadošč mi, da potrdim, da tu ni naravnega stanja človeka in da sam duh družbe in neenakost, ki jo je družba zaplodila, spreminjata in zamenjujeta vsa naša naravna nagnjenja.

Prizadeval sem si, da bi razložil izvor in razvoj neenakosti, ustanovitev in zlorabo političnih družb, tako kot se lahko od narave človeka stvari oddaljijo z lučmi razuma in neodvisno od svetih dogem, ki dajejo suvereni oblasti sankcijo božje pravice. Iz tega sledi, da neenakost, ki je bila v naravnem stanju skoraj nična, črpa svojo moč in razraščanje in napredka naših sposobnosti in razvoja človeškega sveta ter postane končno stabilna in legitimna z ustanovitvijo lastnine in zakonov. Prav tako izhaja, da je duhovna neenakost, ki jo je določila pozitivna pravica, vedno v nasprotju z naravno pravico, kadar z njo ne tekmuje v skladu s fizično neenakostjo. Ta razlika zadostno določa, kaj naj si mislimo o tem vidiku neenakosti, ki vlada med vsemi omikanimi ljudstvi, zato ker je očitno proti naravnemu zakonu. Način, s katerim je ta neenakost opredeljena, dovoljuje, da otrok ukazuje starcu, da embeci vodi pametnega, da ima peščica vsega preveč, medtem ko mnogi sestradani pogrešajo najnujnejše.

JASMIN DRŽANI

Z a p o r i po zni ž a n ih cenah

Rezultat takšne kazenske politike: ameriški zaporji so tako polni, da jih bo vsak čas razneslo. V mnogih celicah velikih od šest do devet kvadratnih metrov sta tudi po dva zapornika. V zloglasnem zaporu San Quentin Prison v Kaliforniji prebivajo zaporniki v šotorih na dvorišču. V Texasu so postavili pločevinaste koče. V več kot štiridesetih zveznih državah so zaporji tako prenapolnjeni, da so sodniki od sodnih oblasti zahtevali več prostora v zaporih, v nasprotnem bodo zapornike puščali na svobodo.

Guvernerje in kaznilniške uradnike pa skrbijo predvsem visoki stroški, ki nastajajo v zaporih. V povprečju stane vzdrževanje enega jetnika za čas enega leta 16.200 dolarjev. Kaj so alternative? Iz Študije, ki jo je objavila National Governor's Association pred dvema letoma se vidi možnosti v izrekanju večjega števila pogojnih kazni v tem, in da bi si kaznjenci z »dobrim obnašanjem« zasluzili pre-

»zapornik« zapustil stanovanje. Konec tega leta bo »GOSSlink« prvokrat uporabljen. Uporabljal ga bo Robert Babcox, šerif Lake Countya v Illinoisu, zato da bo zmanjšal število svojih jetnikov. Ministrstvo za pravosodje je izdalo nalog za raziskovalni projekt, ki bi raziskal kateri »tip kriminalca« najbolj ustreza »GOSSlinku.«

Da bi rešili problem prenapolnjenih zaporov se vlada odloča za gradnjo novih objektov, ne glede na dejstvo, da so le-ti že po nekaj mesecih ponovno prenapolnjeni. V zvezni državi Delaware pa so vladni uradniki »prišli do spoznanja« da odprtje novega zapora »tako krepi pravosodje, da bodo odslej tudi za kriminalna dejanja, za katera je običajna pogojna kazen, izrekli nepogojne zaporne kazni.« Trenutno je v gradnji 963 novih zaporov, v katerih bo prostora za 171.000 oseb. Stroški: preko sedem milijard dolarjev.

oskrbovanje za rešetkami; druga, kot naprimer Servomation oskrbujejo zapore s pripravljeno hrano. Servomation v strokovnih revijah objavlja oglase pod parolo: »Justice is being served.« Trend je povsem očiten: svobodno tržno gospodarstvo je tisto, ki lahko pomaga varčevati pri izvrševanju kazni. Vlade številnih zveznih držav in okrajev podpirajo privatno iniciativo na tem področju, da bi s tem zmanjšale finančna bremena. Don Hutto, bivši šef uprave zaporov zvezne države Virginia pravi, da so privatna podjetja cenejša, ker so »vlade že po svoji naravi potratne. V vladi imamo urade in potem spet urade, ki so prejšnjim nadrejeni. Politični procesi so razvlečeni. Lahko traja dve leti, izdajo se milijoni dolarjev, zapor pa še vedno ni zgrajen. V nasprotju s tem pa lahko CCA postavi zapor v nekaj mesecih.

Hutto je danes uslužbenec podjetja CCA — Corrections Corporation of America. CCA je eno prvih privatnih podjetij, ki se je začelo ukvarjati z zaporji v deželi. Vzdržuje dve instituciji: zapor za mladoletnike v Tennesseeju in zapor v Houstonu, v katerega gradnjo je CCA sama vložila milijone dolarjev. V njem je zaprtih več kot tristo oseb kaznovanih zaradi ilegalnega prehoda meje. Urad za priseljevanje (INS) plačuje firmi CCA dnevno vsoto 24 dolarjev za vsakega zapornika. To je kakih 30 odstotkov manj kot stane vlado oskrba zapornika v zaporu, ki spada pod upravo INS.

»Vedno več podjetnikov spoznava v problemu prenapoljenosti in zastarelosti ameriških zaporov donosno možnost za sklepanje poslov,« napoveduje časopis industrialcev »Dun's Business Month« v svoji junjski izdaji. Larry Wormack, predstavnik CCA ocenjuje, da bo v naslednjih treh letih ta firma sklenila pogodbe za naslednjih 2100 zapornikov. Predsednik tega podjetja, T. Beasley, je prepričan, da stoji CCA »na braniku neke nove industrije«. Beasley ocenjuje privatne zapore kot odlično priložnost, da se nekaj postori, »kar je produktivno in prinaša dobiček, obenem pa je še humano.« Wesley Box, lastnik South West Detention Services iz Denverja, ki je konkurenčno podjetje CCA — je prav tako optimističen. Trenutno je privatna industrija zaporov še nerazvita. Vendar pa vedno bolj postaja jasno, da »so da zapore, ki so v privatni lasti ceneje in bolje upravljati,« s tem pa se bodo v naslednjih letih tudi možnosti za sklepanje poslov na tem področju, pomnožile. Box je svoje usluge pravkar ponudil nekaterim okrajem v New Mexico.

BI

Vilena Zupanec
Rudko Puše
Miroslav Krivokapič
Milena Črn
Draga Potočnik
Marinka Stern
Olga Graj
Majdelka Soklje
Jozef Reposta
Niko Gosic
Miko Battelino
Miha Kralj, Aljoša Rebolj
Bok Glavan, Kredo Krnj

Slovensko mladinsko gledališče Ljubljana
Centar za kulturno dejavnost Zagreb
Dusan Jovanovic
Doris Krstic
Davor Rocco
Marko Slodnjak
Marinka Posttrak
Vilma Stritof
Laila Bussani
Silvo Terkar
Gojko Janjaševic

dčasen odpust. Bivši republikanski poslanec John LeBoutillier ponuja drugačno rešitev: pred tremi leti je predstavil predlog zakona po katerem bi na območju Aljask na nekem otoku zgradili »arktični zapor« za vse »obsojene na dosmrtno zaporno kazen.« LeBoutillier meni, da bi s tem ubili dve muhi na en mah — rešili bi problem prenapoljenosti in obenem bi to delovalo zastraševalno.

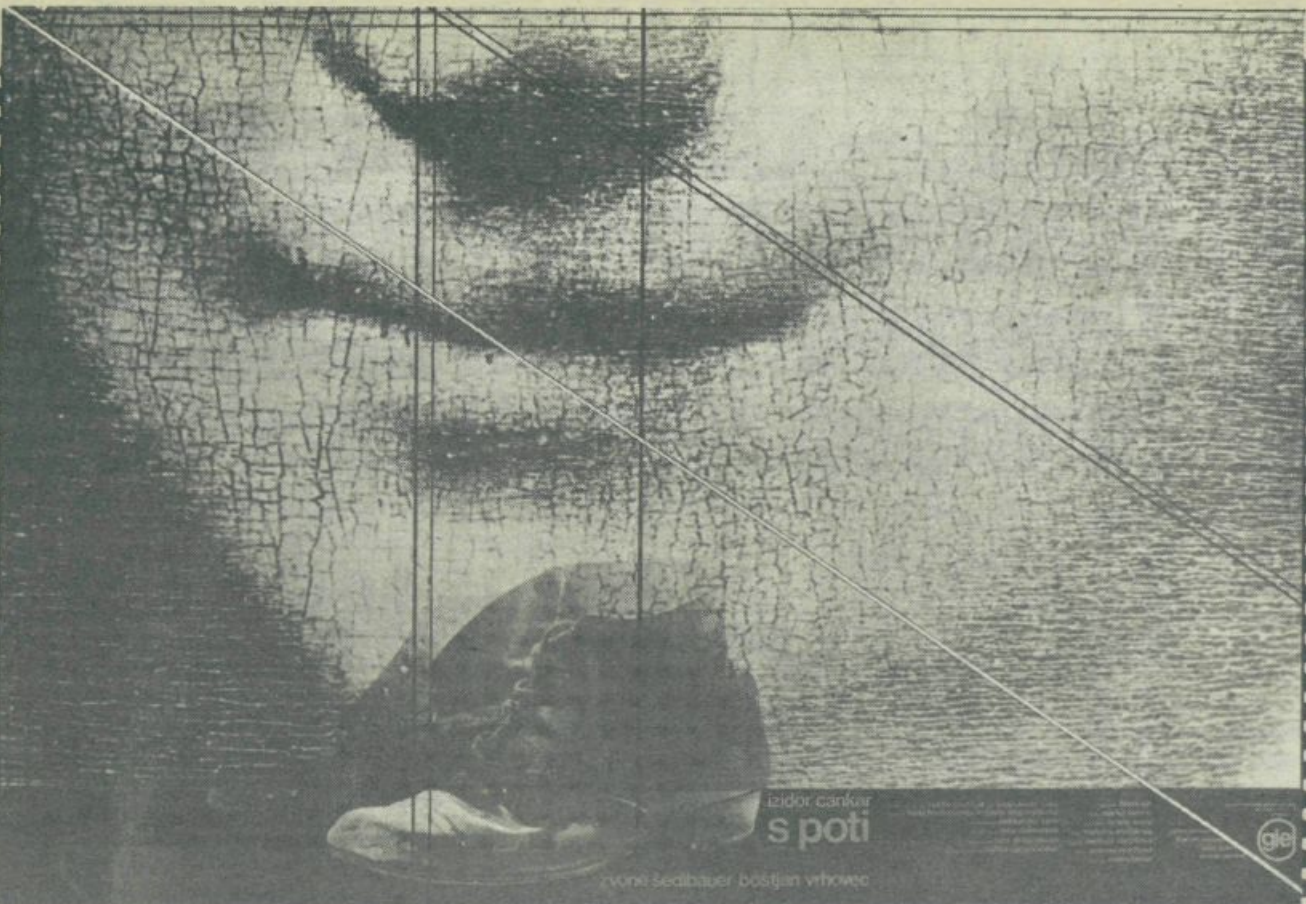
Firma National Incarceration Monitoring and Control Systems (NIMCOS) je prav tako razvila program, ki pa ga od predloga LeBoutilliera loči to, da ga je možno zelo hitro uresničiti v praksi: po projektu NIMCOS bi lahko zapornike predčasno odpustili in jih držali pod režimom hišnega zapora. Na to idejo je prišel Jack Love, sodnik iz New Mexica ob branju stripa »Spiderman.« V epizodi ki jo je bral sodnik Love, je uspel Spidermanov večni sovražnik gangstrski šef Kingpin pripeti junaku zapetnico, katere signali so Kingpinu ves čas, javljali, kje je Spiderman. Sodnik Love je omenil računalniškemu strokovnjaku Michaelu Gossu, da bi tak sistem lahko uporabili tudi za kriminalce, ki bi jih tako lahko nadzorovali v pogojih hišnega zapora. Računalniški strokovnjak je ustanovil NIMCOS, na tržišče pa je lansiral nov proizvod: »GOSSlink«, trak, ki bi ga nosili okoli gležnja. Nosilec »GOSSlinka« bi se moral vedno gibati v radiusu 50 metrov od telefona, ki je v stanovanju nosilca. Trak pošlje vsakih šestdeset sekund signal, ki se preko telefona prenaša na lokalno policijsko centralo. Če se nosilec »GOSSlinka« premakne izven tega radiusa, se signal prekine in policija je takoj informirana, da je

Za gradbene firme je to prava zlata jama. Leta 1980 so zvezne države izdale 133 milijonov dolarjev za gradnjo novih zaporov, leta 1982 pa že 800 milijonov. Če se bo število zapornikov tudi vnaprej vzpenjalo tako hitro kot v zadnjem desetletju, bo morala vlada v naslednjih desetih letih za gradnjo zaporov zagotoviti približno 50 milijard dolarjev. Kot prodajni hit so se izkazali »modularni zaporji« — že zgrajene celice, ki se jih sestavlja oz. zлага skupaj, tako da je gradnja zelo hitra. Takšne že zgrajene celice so tudi cenejše, saj znašajo stroški za eno posteljo le 18.000 dolarjev, medtem ko znašajo ob gradnji običajnih zaporov stroški na posteljo od 50.000 do 70.000 dolarjev. Več gradbenih firm se je povsem specializiralo za gradnjo teh »modularnih zaporov.« Modular corrections Systems v New Yorku je proizvedla že 13.000 teh »modularnih« celic. Podjetje GELCO Space iz Pannsylvaniaje posluje z dobičkom in ob tem poudarja, da predstavlja »največjega dobavitelja mobilnih struktur z več kot desetletnimi izkušnjami.« Vedno več privatnih podjetij prevzema naloge, ki so jih doslej opravljali državni kaznilniški uradniki. Neka študija ministrstva za pravosodje ugotavlja, da se »zaporom v večini primerov izplača sodelovati s privatnimi podjetji.« Peter Greenwood, strokovnjak za vprašanja izvajanja kazni, pri podjetju Rand Corporation pravi: »Čas je, da se vlada preneha ukvarjati s posli povezanimi z zaporji. Kadar želimo novosti, jih iščemo pri privatnih podjetjih.« Podjetja Prison Health Services, Szabo Prison Health Services in Correctional Medical Systems so se na primer specializirala za zdravstveno

Za isti projekt se zavzema tudi podjetje Behaviorak Systems iz Pomone v Kaliforniji. To podjetje že se danaj vzdržuje zapore za Urade za priseljenje v Colorado in Kaliforniji. Predsednik tega podjetja Ted Nissen, meni da vlada sploh ne more biti kompetentna za rentabilno upravljanje nekega podjetja. Vladni nameščenci so, po njegovem, »leni« in »predobro plačani«. Nissen dobi dnevno 26 dolarjev na zapornika, računa pa s tem, da pri letnem prometu v vsoti 4.7 milijonov dolarjev ustvari približno osem odstotkov dobička.

Nissen je prepričan, da so njegovi zaporji bolj organizirani in bolj humani, kot tisti, ki jih upravlja država. Zaradi teh razlik v kvaliteti se bo koncept privatnih zaporov vedno bolj uveljavljal, »še posebno pod Reaganom, ki zelo podpira privatni sektor.« Nissen pravi, da je njegovo podjetje sposobno »prevzeti vsa področja izvrševanja kazni, vključno s plinskimi celicami.« Pri Behavioral Systems pa so kljub temu pravkar izgubili naročilo: Podjetje T. J. Fenley je Uradu za priseljevanje (INS) ponudilo, da bo Nissenove zapore v Kaliforniji upravljalo za pičlih devet dolarjev dnevno na zapornika in je posel seveda takoj tudi sklenilo.

Podjetje Buckingham Security Limited iz Lewisa iz Pensylvanije bo naslednjo pomlad položilo temeljni kamen za zapor za 720 oseb. Charles Fenton, predsednik podjetja, je nekdanji upravnik zapora. Pred nekaj leti je vzbudil pozornost, ko je čestital svojim paznikom, ki so bili obtoženi pretepanja vklepenih zapornikov z lesenimi koli, z naslednjimi besedami: »Odlično delo.« V Texasu gradi podjetje Palo Duro Detention Services zapor za 600 oseb v opuščeni vojaški bazi. Firma s poetičnim imenom Eclectic Communications vzdržuje zapor za mladoletnike v mestu Ojai v Kaliforniji, podjetje Danner spravlja pod ključ ilegalne priseljence z blagoslovom INS. Poleg podjetij, kot so Danner, CCA in Behavioral Systems, ki so bila ustanovljena posebej za gradnjo, vzdrževanje in upravljanje zaporov, obstajajo tudi veliki koncerni, ki v industriji zaporov vidijo zgolj donosno področje investiranja. Firma Control Data (ki sprejema velik delež naročil za oboroževalno industrijo) spada v to kategorijo. V lanskem januarju je Control Data odprla »Correction Service Division« — oddelek za usluge povezane z zaporji. Medtem se je Control Data trudila pri številnih državah in okrajih dobiti pravico gradnje in upravljanja zaporov. Velekoncern, ki že upravlja zapor, je Radio Corporation of America. RCA tako že od leta 1975 upravlja zapor za mladoletnike v Wearsvillu v Pensylvaniji. To pomeni, da ima prav ta elektrokoncern čast imenovati se »upravitelj prvega privatnega zapora v ZDA.«

izidor carlik
s poti

vinski seabauer boštjan vrhovec

B r e c h t o v P a r t i z a n i z a n G a l i l e i

(Leben des Galilei, prevedel Janko Moder, Brechtova danska verzija Galileia)

Želja po temeljitosti je posledica netemeljitosti. Močan sem v želji biti temeljit, okoren in slaboten sem še na dolgi težki prašni poti temeljitosti. Svet se giblje v alternativni barbarstvo ali komunizem in to alternativo odločamo tako zelo danes: to so prispevki mene, tebe, njega in vsakogar. In prispevki so le, če so temeljiti.

Brechtove dramske simfonije o temeljitosti, o katerih je v našr gledališki in literarno teoretični dolini brati dosti vljudnih besedi, so le redko vstale v našem prostoru, toda ko so, so razburile slovensko ljudstvo. Tudi zaradi tega sem se študijsko spustil v globočine Brechtovega Galileia.

Galilei je leta 1609 izračunal, da sonce miruje in da se zemlja vrti. (Galilei je skušal dokazati Kopernikov sestav svetovja.) Že takoj v dramski uverturi zraste pred nami bogata brechtovska pokrajina, ko Brecht položi Galileiu v dušo misel: (Zdaj, Andrea, pa smo odrinili ven, na vsa jadra...) Torej 2000 let so ljudje mislili, da se sonce in zvezde neba vrte okoli njih, sedaj pa se je Galileo Galilei z izračunom, ki govori drugače, pomaknil iz varnega pristana kolektivnega človeka, ki ga jaše in računa-misel vladajočega razreda, v dalj, na ocean. Galilei: (Napočil je trenutek velikega užitka, da raziskujemo vzroke vseh stvari...) Mislim, da je to uživanje v raziskovanju centralna Brechtova bivanjska dramatika. Uživanje v raziskovanju in ustvarjanju (dramskih) iger o spreminjanju sveta — je osnovni motiv Brechtove metode temeljitosti. Njegova temeljna usmerjenost je družbenost. Galilei: (Pa ravno to hočem, da bi tudi ti razumel. Zato ravno delam, da bi ljudje razumeli...) Tu se odpre silovit in predvsem natančen Brechtov proces dela z jezikom ljudskih množic. (Nujna je raziskava tega procesa skozi dramo.) Brecht v dramah uporablja vsakdanji jezik, ki pa je poln govornih obratov, tako da zgrabi kolektivnega človeka. Fritz Haug: (Ustvarjal je jezik zagrabljajoče natančnosti. Krepke primere za odločilne zveze v življenju je izdelal kot pogovorne besede... Primer: Sagredo: (Pomiri se Galilei), Galilei: (Sagredo, rajši se ti razburim!) Odnos do kolektivnega človeka je v Galileiu povsem jasno izdelan. S predpostavko, »da je mišljenje ena izmed največjih strasti človeškega rodu«, gre Brecht naprej: (In takile ljudje (kolektivni človek, op. M. B.), da ne bi mogli doumeti resnice? Saj kar hlatajo po nji.)

Brechtova temeljitost vseskozi nosi v sebi metodo samopreverjanja in je v dramskem finalu tudi jasno dialoško zastavljena. Že v uvodnih partizanskih bojih Galilei pravi Kuratorju: (... a kdaj naj se sam učim? Človek božji, jaz nisem tako bistre glave kakor gospodje s filozofske fakultete. Jaz sem za-bit. Ničesar ne razumem. Moram torej polniti vrzeli v svojem znanju. In kdaj naj to delam? Kdaj naj raziskujem? Gospod, moja znanost je še vedno vedoželjna!)

In ko je v začetku lepo postavljeno, da je Galilei 1609. leta izračunal, da sonce miruje in da se zemlja vrti, Galilei s tehniko samopreverjanja komentira svoj izračun: (Dragi moj, potreben mi je čas. Potrebni so mi dokazi..., ...temveč bom imel čas, čas, čas, čas, čas, da bom lahko formuliral svoje dokaze, zakaj ni še zadosti, kar imam do zdaj. Vse skupaj ni še nič, samo klavarno obiranje...) Peterokraka izpostava časa deluje kot grozovit opomin netemeljitosti. Nujno je opazovati, primerjati, znanje je šele od tod, naslednji obraz in roka pa je to znanje uporabiti. S pripombo seveda, da je človek usoda človeka.

Razredni boj na florentinskem dvoru. Galilei s predpostavko, »če je resnica preslabotna za obrambo, mora preiti v napad,« razbije Filozofa in Matematika, ki v drami funkcionirata kot ideologa vladajočega razreda. Brecht ilustrira njun strah pred pogledom v daljnogled, zakaj jasno je, da si bosta morala po tem pogledu izmisliti novo in predvsem prepričljivo iluzijo. Biti v dogmi — zapor brez primere. Galilei govori z argumenti, da argument večine še ni argument, da argument avtoritete ni argument, temveč da je avtoriteta argumenta šele pot k resnici. Galilei: (Aristotel je bil vendar brez daljnogleda! Filozof: (Če bi hotel kdo blatiti Aristotela, avtoriteto, ki jo priznava ne samo vsa znanost antike, temveč tudi samj cerkveni očetje, potlej se mi kajpada zdi, da je odveč vsakršno nadaljevanje diskusije...) Galilei silovito odvrne: (Resnica je hčerka časa, ne avtoritete. Naša nevednost je neskončna, odlučimo jo vsaj za drobec milimetrček! Zakaj bi neki še naprej hoteli biti tako pametni, ko pa smo navsezadnje vendarle lahko vsaj za bore trohico manj neumni!)

Tu je Galileiu jasno, da sam ne more naprej zgolj s sokratično odprtostjo. Galilei je partizan odtlej, ko je izračunal, da sonce miruje in se zemlja vrti. Zakaj partizan? Partizan Lukacs: »Bil sem prisiljen za svoje znanstvene ideje bojevati neke vrste partizanski boj, to je z nekaterimi Stalinovimi citami in podobno, omogočiti izhajanje svojih del in v tem potlej svoj drugačni nazor z vso potrebno previdnostjo izražati tako odkrito, kolikor je le dopuščala (vsakokratni) položaj. Lukacs ima za sabo skušnjo Karla Korschja, Galilei pa Giordana Bruna in kakor Jozsef Révai za Lukacsja ugotavlja, da mu je povsem znana njegova intelektualna gverila, tako inkvizitor v drami Papežu pokaže partizansko mesto v Galileievem tekstu. Papež: (Dovolil sem mu knjigo, če ob koncu zapiše misel, da zadnje besede nima znanost, temveč vera. In po tem se je ravnal.) Inkvizitor: (Ampak kako? V njegovi knjigi se prerakata bedak, ki seveda zagovarja Aristotlove nazore in modrijan, ki ravno tako naravno zastopa mišljenje gospoda Galileia, sklepno pripombo, vaša svetost, pa izgovori kdo? Modrijan že ne.)

V osmem poglavju drame Brecht preko Malega meniha in Galileia pove, da v njegovem delu ne gre za planete, temveč za človeka — vsakogar vseh. Vzeti ljudstvu (kmetom iz Kampanje) tisti zadnji motiv, ki ga imajo za prodano nevrednoteno delo, vzeti jim iluzijo, religijo... Mar je to humano, se sprašuje Mali menih. Brecht mu odgovarja: (Ali veste, kako školjka Margaritifera dela svoje bisere? Tako da v smrtno nevarni boleznj zapre v sluznato kroglico neznošno tuje telo, na primer zrno peska. Pri tem mladane plača življenje. Vrag naj vzame bisere, meni je več do zdrave školjke.) Vprašanje Malega meniha je vprašanje današnjega kolektivnega človeka? (In se vam ne zdi, da se bo resnica, če je to resnica, uveljavila tudi brez nas?) Brecht silovito bridko reagira: (Ne, ne, ne. Samo toliko resnice obvelja, kolikor je izsilimo, zmaga razuma more biti samo zmaga razumnih.) In kakor se pesnik Miljković sprašuje, če bo svoboda pela tako, kot so sužnji peli o njej, tako Brecht sprašuje v drami: (Dostikrat premišlujem: z veseljem se dam zapreti deset sežnjev globoko pod zemljo v ječo, do toder ne seže več noben žarek svetlobe, samo če v povračilo za to izvem, kaj je svetloba.)

Deveto poglavje vzpostavi vprašanje, zakaj je tovarišija nujna. Galilei je molčal osem let o resnici. Zakaj ni resnice organiziral? Ali bi jo sam (s še tremi) lahko? Dejstvo je, da je njegova resnica nagovarjala vsakogar v njihovih konkretnih situacijah. Galilei je bil v teh osmih letih študiral, domišljal in se jasno zavedel, komu razredno s svojim delom pripada. Galilei: (Lahko bi pisal v domačem jeziku, za množice, namesto, da pišem po latinsko za nekaj redkih. Za nove misli so nam potrebni ljudje, ki delajo z rokami. Kdo drug sicer želi zvedeti, kje so vzroki stvari? Tisti, ki vidijo kruh samo na mizi, ne marajo vedeti, kako je bil pečen, sodrga se rajši zahvaljuje Bogu, kakor peku. Tisti, ki kruh pridelejuje, bodo pa razumeli, da se nobena reč ne giblje, če je ne giblje...) Mesto v tem poglavju je revolucionarno jedro Brechtove metode (... Ni moj namen dokazati, da sem imel doslej prav, temveč ugotoviti, ali sem imel prav... Da, vse, prav vse bomo še enkrat pretresli. In ne bomo drveli naprej s sedemmiljskimi koraki, temveč po polževo. In to, kar bomo danes našli, bomo jutri zbrisali s table in šele takrat spet zapisali, ko bomo še enkrat ugotovili. In tisto, kar bi radi našli, bomo takrat, ko bo najdeno, še posebno nezaupljivo obravnavali...) Deseto poglavje govori o materializiranju Galileieve resnice med ljudstvom. No, Galilei 22. junija 1633 pred inkvizicijo prekliče svoj nauk. Njegovi trije prijatelji so mislili, da ko bo umiral, bo dejansko dvignil svojo resnico v življenje. Menili so, da bo Galilei držal. Preklical je. Andrea, Galileieva prvega učenca, je to streslo v temelju: (Nesrečna dežela, ki nima ju-

nakov!) Brecht je postavil tu metaforo: Andrea ob spoznanju preklica postalo slabo. Na to Galilei poreče: (Dajte mu kozarec vode). Od leta 1666—42 Galilei živi v podeželski bližini Florence, do smrti je jetnik inkvizicije. Galilei sila pozorno razišče pomanjkljivost svoj partizanstva, hkrati pa Brecht odgovorno in kaliptično zastavi vprašanje znanosti, razprava komentar, ki v svojem večdimenzionalnem tibu skozi celoten tek drame. Partizanstvo, samokritika Galileievskega partizanstva) se nalno izpostavi v obračunu o vseh dramskih petostih, v dialogu med Andreom in Galileiem. Galilei Andreu pove, da je spisal v ogromnem poru (partizanskega boja) tekst »Discorsi« (pa ga je v dolgih jasnih nočeh, na skrivaj), le-ta do prebujenja. Sedaj se Andrea zave, da je Galilei vseskozi bil partizan. Vse globočine Andreiove

bezni do Galileia, tovarištva, ki se je razvijalo s discipliniran in vztrajen delovni proces, so pod Andrea globoko pretresle. Andrea: (Skrili ste bili stoletja pred nami.) Andrea v radosti razšlja, da je Galileiev preklíc pomenil samo umi političnih spopadov in popotovanje naprej v znanosti in da bi Galileiev padec v brezno pomporaz. Prišli smo do centra Galileieva partizantva. Brecht meni, da je znanost skrb za znanost. Da je poskus znanosti napraviti iz dvomljivce: (Revščina mnogih je stara kot gore lece in s katedre učijo, da je tudi nepremaklj kakor gora. Naša nova umetnost dvomov je vdušila veliko ljudi. Iztrgali so nam teleskop iz in ga obrnili proti svojim mučiteljem. Ti sebičn nasilni možje, ki so pohlepno izkoriščali sad znanosti, so obenem čutili, kako je hladno znanosti uprto v tisočletno, a umetno revščino bi jo kaj lahko odpravili, kakor hitro bi pomenjmi.) Tu je izpostavljena tragika Galileiev partizanstva. Teleskop je kolektivni človek obrproti svojim mučiteljem. Tu in sedaj bi bilo potrebno odpreti frontalni-sokratični boj, vedno odločilne elementarnosti v partizanskem činu bojevanja. Galilei meni, da bi s svojim padc v smrt, s svojo potrditvijo spoznanja o mučitel lahko rešil človeštvo. Znanost bo (za mučitelčasosoma odkrivala vse, kar še čaka odkritja, to je peklena pot, ki vodi stran od človeštv (Prepad med vami in človeštvom utegne lepega tako zazijati, da bo na vaš radostni vrisk ob kaknovi pridobitvi vse človeštvo zakričalo v groz Brechtova metoda s svojo disciplino zaključ drama: Še malo ne vemo zadosti. V resnici smo s na začetku.

RAJE

MATJAŽ BERG

študentski časopis

P r e m i ä r . . . P r e m i ä r e . . .

Kaj: Igra ZBOR avstralskega pisatelja Errola Braya (1980)
Kje: GLEJ Ljubljana
Kdo: Matjaž Zupančič (1983 režiral v Gleju — »Hardcore«
Kdaj: Decembrska premiera 1984
Tekst Errola Braya je pri nas prvo prevedeno delo tega avtorja, jasno, do danes še neobjavljeno. Upajmo, da se bo po premieri v Gleju našel kdo, ki ga bo izdal ali pa vsaj objavil.
V poznih nočnih urah fantje v Gleju že veselo vadijo:
Andrew: Srečo Špik, Colin: Branko Šturbej, David: Matic Rozman.
Michael: Roman Končar, Paul: Gojmir Lešnjak, Peter: Ivo Godnič, Garry: Boris Kerč.
Dramaturginja je Darja Dominkuš, sceno postavlja Igor Fistrič, Meta Severjeva dečke kostumira, giba jih Sinja Ožbolt, glasbo pa je priskrbel Richard Wagner. Vse skupaj je poslikal T. Stojko.
ZBOR — 12 do 15 let stari dečki pojejo v pevskem zboru neke sirotišnice. Upraviteljica gospodična Lawsonova je večino dečkov že kastrirala v dobri veri, da bodo ohranili deške glasove in še naprej zmagovali na pevskih tekmovanjih. Le najstarejši, Andrew, jajca še ima, kot vodja zboru dečkov, pa ostalih šest v sobi terorizira. Celotna igra se dogaja v fantovski spalnici.
.....**Kaj:** Igra ZBOR avstralskega pisatelja Errola Braya (1980)
Kje: GLEJ Ljubljana
P. S.: Za Premiero se zanima Errol Bray osebno in če bo zbral cca. 50 starih milijonov za pot, ga bomo v Ljubljani decembra tudi ugledali. Good luck, Errol! Po nepotrjenih vesteh bo igra Zbor evropska premiera.

Zbor

Avtor: Errol Bray
(Igra je bila predmet seminarske obdelave na 8. državni konferenci avstralskih dramatikov Canberra, v maju 1980).

(Prevedel Branko Gradišnik)

Izbor treh odlomkov:

.....1.

Andrew: A še vedno izrezuješ tiste obraze? (Premolk.) To je noro. Zakaj izrezuješ samo obraze? Kaj pa lasje? (premlk.) Za tole bi te lahko nekam spravili. Nekega dne bodo zvedeli, odpeljali te bodo v norišnico in te dali pod ključ. (Premolk.) Zakaj me ne maraš več? Lani si me maral. Še vedno se zabavamo. Še vedno sem enak. (Premolk.) Kadar se ti približam, otrpneš. To mi ni všeč. (Premolk.) A si ljubosumen na druge? Ne morem pomagati, če sem vsem všeč. Meni ne pomeni to nič. Gospodična Lawsonova te je spustila v to sobo samo zato, ker sem jo jaz prosil. Rada me ima. Od nje lahko dobim karkoli — če si kaj želiš. Vedela je, da si bil lani nor name.

(Michael ga pogleda.)

Povedala mi je. Rekla je, da sem tiste vrste fant, ki ga imajo drugi fantje radi. Čisto resno je govorila o tem. Toliko da se nisem zarežal. Bilo je smešno, dokler ni rekla, da ji je eden od fantov povedal, da midva spiva skupaj. Ampak pri tem je bila res v redu. Rekla je, da razume, da pa moram ostati čist za takrat, ko se bom poročil. Kar naprej je hodila okrog mene in se me dotikala, še posebno mojih las, všeč so ji moji lasje. Zdi se mi, da sem tudi njej všeč. Obljubil sem ji, da ne bova več počela tega, in rekel sem, da bi rad ostal skupaj s tabo, ker sva dobra prijatelja — vsekakor sem jo pregovoril.

Michael: Pregovoril, da mi je dala odrezati jajca.
Andrew: Ne očitaj tega meni. To je zato, da bi lepše pel. Da bo tvoj glas ostal visok. (Premolk.) A zato nočeš govoriti z mano? Misliš, da sem hotel, da bi se to zgodilo? Vsem sopranom so odrezali jajca. Ne samo tebi.

(Molk)

Kaj pa je? Lani pa nisi bil tako živčen. Lani si pa kar prosil za tisto.

(Michael pobesi glavo in obrne Andrewu hrbet).

Ne začenjaj tega. Kaj drugega pa naj dobiš tu notri? Saj nisem pedi. Ne začenjaj tega. Porival bi z vsakim.

Normalno je, da so ti ljudje všeč — in če ti je nekdo všeč, porivaš z njim. (Premolk.) In ti si mi všeč. (Premolk.) Kdo ve zakaj. Tak ponosen prasec si. Rad me ponižuješ. Ampak všeč si mi. Jaz pa tebi. Nima smisla govoriti, da ti nisem. Ker vem. Vidim po tem, kako me še vedno gledaš. Samo preveč ponosen si, da bi priznal. (Premolk.)

Zakaj si tako prekleto ponosen? (Premolk.)

(Potem Andrew za spoznanje trše): Priznaj, da sem ti všeč. (Michael se obrne, v roki drži nož, stopi proti Andrewu, ta se malce napne. Michael gre k mizi in odloži nož. Obstane tam. Premolk. Andrew stopi k Michaelu in mu položi roko na ramo.)

Andrew: Priznaj!

(Michael se odmakne. Andrew stopi za njim in ga grobo zasuče k sebi.)

Priznaj!

(Michael pogleda navzdol.)

Priznaj!

(Andrew ga udari v trebuh. Pograbi Michaela za grlo, ga strese, in pahne na posteljo. Michael izdavi vzkrick. Andrew ga nenehno udarja. Michael pade s postelje. Andrew poklekne obenj, še vedno udarja. Zdaj neha.) Priznaj. (Premolk.) A si v redu Michael. (Vzdigne Michaela na posteljo. Michael si obraz zakriva z roko. Andrew jo nežno skuša odmakniti z obraza.) Žal mi je. Žal mi je. (Usede se k Michaelovemu zglavju in ga objame.) Svet je tako gnil, če ne moreš nikogar imeti rad. Nočem ostati zaprt tukaj. Imel bi te rad tudi, če bi bila svobodna. Svet je gnil. Moraš skrbeti zame. Moraš me imeti rad. Drugi me imajo. (Premolk.)

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Garry: Znorel je.

(Pahnejo Clina stran, da telebne po tleh. Michael stopi k njemu.)

Michael: Je s tabo v redu?

Colin: (v solzah). Ne bi se smeli spravljati nate.

(Colin leže na svoj pograd. Michael počasi vstane in si zapne hlače. Drugi ga opazujejo.)

Michael: Upam, da ste se pošteno nasmejali ob tem, ko ste prizadeli Colina in videli moje iznakaženo telo.

David: (Ob Colinovem pogradu.) Nismo ti mislili nič narediti, Colin. Ti si se prvi spraval na nas.

Andrew: S tvojim telesom ni nič narobe, Michael.

Michael: Mršav sem. Same kosti so me.

Andrew: Pa kaj?

Michael: Nakaza sem, nimam jajc.

Garry: Mi tudi ne.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

Michael: A ne veste? (Premolk.) Ti gotovo veš, Colin. Ti ves čas prebiraš knjige.

Peter: Ne vemo kaj?

Michael: Vsi smo prestari. Gospodična Lawsonova ne ve, kaj dela. Če hočeš, da nekdo ohrani visok glas, ga moraš skopiti pri osmih ali devetih letih. Tukaj pa sta najmlajša Peter in Colin, ki imata dvanajst let. Pri dvanajstih jih prepozno. Celo če ste dovolj nori, da se po vašem spleča izgubiti jajca, zato da bi lepo peli, so vas prevarali. Meni so jih odrezali lani, pa poslušajte, kakšen glas imam. Se že niža. Se že krha. Prisluhnite Paulovemu, ki se že tudi krha.

Andrew: Andrew jih ima.

Michael: Andrew jih ima.

Andrew: Ti si lep tudi brez jajc. Saj veš, da sem te vedno imel najrajši.

Michael: Zato so mi jih pa tudi odrezali, a ne? Ker si imel mene najrajši. Tebi jih pa gospodična Lawsonova ni odrezala.

David: Prestar je.

Michael: Kaj?

David: Andrew je prestar. Nič ne bi izboljšalo njegovega glasu, zato nima smisla da bi mu naredili to.

